

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2013–2016

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jitka Králová

**Motivy dospělých pracujících k formálnímu vzdělávání na
terciární úrovni**

Praha 2016

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jana Krejsová

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2013–2016

BACHELOR THESIS

Jitka Králová

**Motives of adult workers towards the formal education on
a tertiary level**

Prague 2016

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

Mgr. Jana Krejsová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 20. 2. 2016

Jitka Králová

Poděkování

Děkuji své vedoucí práce Mgr. Janě Krejsové za její odborné vedení, cenné rady, připomínky a trpělivost, které mi během psaní práce poskytla.

Děkuji své rodině a svým nejbližším za jejich podporu v době svých studií.

Anotace

Bakalářská práce ve své teoretické části popisuje etapy a formy celoživotního učení, vysvětluje funkce a význam vzdělávání dospělých jako jeho nedílné součásti a představuje terciární vzdělávání v České republice. Další text se věnuje dospělosti v kontextu vzdělávání, specifikům vzdělávání dospělých a účasti dospělých ve formálním vzdělávání. Rozebírány jsou motivy a bariéry dospělých studentů ke vzdělávání. Praktická část práce na základě provedeného výzkumu odpovídá na otázku: „Jaké jsou motivy dospělých pracujících k formálnímu vzdělávání na terciární úrovni?“ a interpretuje výsledky výzkumného šetření.

Klíčová slova

Celoživotní učení, bariéry ve vzdělávání, dospělost, motivy ve vzdělávání, terciární vzdělávání, vzdělávání dospělých.

Annotation

This bachelor thesis describes the stages and forms of lifetime education. It explains the function and meaning of adult education as its integral part and introduces the tertiary education in the Czech Republic. Further text concentrates on maturity in the context of education, specifics of adult education and participation of adults in formal education. It analyzes the motivation and barriers of adult students towards the education. The practical part interprets the results of own research study and attempts to answer the question: “What are the motivations of adult workers towards formal education on the tertiary level?”

Keywords

Adult education, barriers, education maturity, lifetime education, motivation, tertiary education.

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 CELOŽIVOTNÍ UČENÍ	11
1.1 Etapy celoživotního učení	14
1.2 Formy celoživotního učení.....	16
1.3 Vzdělávání dospělých.....	18
2 TERCIÁRNÍ VZDĚLÁVÁNÍ V ČR	22
2.1 Vyšší odborné školy	22
2.2 Vysoké školy	22
2.3 Formy terciárního studia	23
3 DOSPĚLÝ VE FORMÁLNÍM UČENÍ	25
3.1 Vymezení pojmu dospělost	25
3.1.1 Specifika vzdělávání dospělých	27
3.2 Účast dospělých ve formálním vzdělávání.....	28
4 MOTIVY	32
4.1 Charakteristika motivace	32
4.2 Motivace k formálnímu vzdělávání.....	34
4.3 Bariéry ve vzdělávání dospělých.....	39
PRAKTICKÁ ČÁST	42
5 VÝZKUM	42
5.1 Vymezení výzkumného cíle	42
5.2 Představení výzkumných otázek a hypotéz.....	42
5.3 Operacionalizace	43
5.4 Výzkumná metodika.....	44
5.5 Sběr dat a zpracování dat.....	45
5.6 Výzkumný soubor	46
5.7 Interpretace výsledků výzkumu.....	46
5.8 Verifikace hypotéz	61
5.9 Diskuse	66
6 ZÁVĚR	69

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	71
SEZNAM ZKRATEK	75
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	76
SEZNAM PŘÍLOH.....	79
1. MOTIVACE DOSPĚLÝCH PRACUJÍCÍCH K FORMÁLNÍMU STUDIU NA TERCÍARNÍ ÚROVNI.....	I

ÚVOD

Současný, rychle se měnící svět, staví člověka před nutnost umět čelit neustálým změnám, na které vzdělání získané během jeho školní docházky nestačí svým rozsahem reagovat. Zvyšující se nároky moderní společnosti na zvládání nových a náročných úkolů, které vyžadují nové znalosti a dovednosti, lze tak uspokojit pouze vzděláváním se v průběhu celého života. Více než kdy jindy tedy stoupá na aktuálnosti potřeba vlastní iniciativy jedinců se vzdělávat a přebírat tak řízení svého zdokonalování a seberealizace ve vzdělávacím procesu. Studium nově nabyté kompetence mohou pomoci zlepšit pozici jedince na trhu práce a zvýšit jeho konkurenceschopnost. Studium samotné navíc člověku zajišťuje osobní rozvoj prostřednictvím nově získaných vědomostí a schopností plnohodnotně trávit svůj volný čas, ale i větší pocit osobního uspokojení. Efekt vzdělávání dospělých se pak promítá do postoju a jednání člověka, jeho celkové spokojenosti, politických názorů, konzumního chování a má dlouhodobou společenskou působnost.

K rozhodnutí studovat vysokou školu v dospělém věku a navíc studium skloubit se zaměstnáním a péčí o rodinu vede dospělé celá řada různých motivů, na něž působí velké množství dalších faktorů a vlivů.

Cílem bakalářské práce je:

- informovat o problematice celoživotního učení, vzdělávání dospělých a o faktorech působících na motivy dospělých pracujících k dalšímu studiu;
- pomocí výzkumu zjistit, jaké motivy ke studiu na vyšší odborné nebo vysoké škole u dospělých pracujících převládají.

Teoretická část práce je uvedena kapitolou vymezující pojem celoživotní učení, jmenuje jeho etapy a formy a představuje vzdělávání dospělých jako jeho nedílnou součást. Druhá kapitola podává ucelený přehled o možných formách formálního studia na terciární úrovni, které jsou dospělým v České republice dostupné. Třetí kapitola vymezuje pojem dospělost, jmenuje specifika vzdělávání dospělých a v podkapitole účast na vzdělávání dospělých prezentuje vybraná šetření a výzkumy na toto téma. Poslední kapitola je věnována charakteristice motivů, představení nejčastějších motivů dospělých k formálnímu vzdělávání, vyplývajících z výzkumných šetření a odborných

publikací a dále představí i možné bariéry ve vzdělávání dospělých. To vše opět z pohledu výzkumných šetření a odborné literatury.

Cílem praktické části práce je prostřednictvím výzkumu rozšířit a doplnit poznatky z její teoretické části. Úvod je věnován vymezení výzkumného cíle práce a představení metodiky výzkumu. V dalších podkapitolách jsou stanoveny hypotézy a výzkumné otázky, operacionalizovány proměnné s následnou charakteristikou výzkumného vzorku a popisem sběru dat. Hlavní část praktické práce je věnována analýze dat a prezentaci výsledků.

Celá práce vychází z odborných publikací a výzkumů, zabývajících se problematikou vzdělávání dospělých, psychologie a sociologie.

TEORETICKÁ ČÁST

1 CELOŽIVOTNÍ UČENÍ

Tato kapitola se zabývá definicí pojmu celoživotní učení, jeho etapami, formami a definicí vzdělávání dospělých jako důležité části celoživotního učení.

Koncept celoživotního učení, který představuje hlavní současnou koncepci vzdělávání, se do dnešní podoby zformoval v reakci na zásadní, rychle probíhající změny lidské společnosti posledních desetiletí. Ač se nejedná o nijak novou myšlenku, právě prudké změny životních podmínek si v souvislosti s rychlým technickým pokrokem, změnami v ekonomické struktuře a proměnami samotného trhu práce a profesních struktur, vynutily potřebu člověka přizpůsobit se a pružně reagovat na nové měnící se podmínky.

Požadavek celoživotního učení se, se poprvé objevuje již o několik století dříve, a to v „Obecné rozpravě o nápravě věcí lidských“ Jana Amose Komenského, konkrétně v její čtvrté části nazvané „Pampedia“. Ač lze prvky výchovy a vzdělávání dospělých vystopovat v podstatě ve všech dílech Komenského, právě v Pampedii poukazuje přímo na nutnost a snadnost toho, aby lidé byli učeni všemu, všestranně...po sedmi věkových stupních čili po sedmi školách, rozuměj školu zrození, dětství, chlapectví, jinošství, mladosti, mužnosti, stáří, smrti.¹

Ve strategických dokumentech národního i unijního charakteru je celoživotní učení opakovaně označováno jako jedna z prioritních oblastí ekonomického i sociálního rozvoje. Je chápáno jako mimořádně důležitý faktor konkurenceschopnosti ekonomiky i uplatnění jedinců na pracovním trhu a jejich aktivní účast na životě společnosti, která je založena na znalostech. Opakovaně se v dokumentech objevuje požadavek „vzdělávání pro každého a po celý jeho život“. Již v roce 1970 upozorňují závěry 2. světové konference UNESCO, na nutnost prosazovat vzájemné doplňování školního vzdělávání a vzdělávání dospělých. Objevuje se zde výzva k integraci vzdělávání dospělých do existujících státních systémů výchovy a vzdělávání. Další dokumenty

---

¹ PALÁN, Z., T. LANGER. *Základy andragogiky*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008, s. 34. ISBN 8086723585.

UNESCO hovoří o také o tzv. druhé vzdělávací cestě, tj. vytvořit v rámci vzdělávacích systémů možnost studia pro dospělé, kteří z různých důvodů nevyužili nebo nemohli využít vzdělávací systém ve své příslušné životní etapě. Tato idea se stala obsahem pojmu *lifelong learning* - v češtině celoživotní vzdělávání.²

Dokument Strategie celoživotního učení v ČR uvádí, že celoživotní učení si klade za cíl orientovat vzdělávání na průběžné zvyšování adaptability a flexibility člověka, rozvíjení jeho iniciativy, samostatnosti a odpovědnosti, přičemž podpora celoživotního učení by se měla soustředit především na:

- osobní rozvoj - tzn. každému jedinci by celoživotní učení mělo umožnit rozvoj dle jeho zájmů a schopností a usilování o uplatnění ve všech sférách života.
- sociální soudržnost a podpora aktivního občanství - kdy celoživotní učení vystupuje jako integrující síla, posilující sociální soudržnost společnosti, prostřednictvím předávání sdílených hodnot a společných tradic; může omezovat znevýhodňování a vytlačování skupin na okraj společnosti a vyrovnávat životní příležitosti; přispět ke vzdělávání občanů s respektem k právům a svobodám ostatních.
- zaměstnatelnost - celoživotní učení by mělo přispívat ke schopnosti jedince trvale se uplatňovat na pracovním trhu a nalézat zaměstnání nejenom v ČR, ale i v zahraničí.³

Celoživotní učení představuje všechny podoby a procesy učení i vzdělávání, kterými člověk po dobu svého života projde. I odborná literatura celoživotní učení v souhrnu definuje jako proces učení, získávání vědomostí, nejnovějších poznatků, znalostí, dovedností, ale i zvyšování kvalifikace a to v průběhu celého lidského života, přičemž hlavním předpokladem a základem procesu celoživotního učení je ochota člověka učit se. Představuje hlavní současnou koncepci vzdělávání.

Tvoří velmi bohatý, vnitřně diferencovaný celek, ve kterém se vychází z předmětných hlavních činností, typických pro určitou fázi lidského života (učení ve věku povinné školní docházky a profesní přípravy, učení integrované s pracovním procesem apod.), přičemž se zmírňuje důraz na formální věkové hranice při členění

---

² MUŽÍK, J. *Androdidaktika*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004, Lidské zdroje, s. 23. SBN 80-7357-045-9.

³ *Strategie celoživotního učení ČR*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2007, s. 46. ISBN 978-80-254-2218-2.

skupin obyvatelstva.⁴ „*Nejde přitom o prodlužování povinné školní docházky či rozšiřování stávajících vzdělávacích systémů, ale o zásadně nový pohled na roli vzdělávání pro jednotlivce a veškeré lidstvo.*“⁵

Můžeme tedy říci, že koncept celoživotního učení nahrazuje doposud vžitě tradiční pojetí, že vzdělávání je určeno pouze dětem a mládeži před započatím profesní dráhy. Celoživotní učení je bezesporu sociálním a politickým fenoménem dnešní doby a jeho počátky sahají až do dob antiky. Tak, jak se společnost v průběhu času vyvíjela, se vyvíjely i důvody k celoživotnímu učení člověka a proměnami procházela i očekávání, která byla jedinci a společnostmi do celoživotního učení vkládána.

*„Celoživotní učení představuje zásadní změnu pojetí celého vzdělávání, kdy všechny možnosti učení - ať už v tradičních vzdělávacích institucích v rámci vzdělávacího systému či mimo ně - jsou chápány jako jediný propojený celek, který dovoluje rozmanité a čtené přechody mezi vzděláváním a zaměstnáním a který umožňuje získávat stejné kvalifikace a kompetence různými cestami a kdykoli během života.“*⁶

Dnešní společností je význam celoživotního učení vnímán především z hlediska jeho přínosu v oblasti ekonomiky, tj. lepší zaměstnatelnosti člověka, zvýšené produktivity práce, nižších sociálních dávek atd., ale i v přínosu do veřejné a soukromé sféry. S tím by měla úzce souviset i odpovědnost vlád v oblasti zajištění kvality dalšího vzdělávání a vytvoření odpovídajícího prostředí pro rozvoj jeho nabídky i poptávky; odpovědnost zaměstnavatelů, ale i jedinců, pro které tkví přínos celoživotního učení především v možnosti seberealizace a v uspokojení jejich subjektivních vzdělávacích, poznávacích a orientačních potřeb. Benefity CŽU přehledně shrnuje následující tabulka:

---

⁴ MUŽÍK, J. *Androdidaktika*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004, Lidské zdroje, s. 22. ISBN 80-7357-045-9.

⁵ PRŮCHA, J., E. WALTEROVÁ a J. MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. [i.e. Vyd. 5.]. Praha: Portál, 2008, s. 28. ISBN 978-80-7367-416-8.

⁶ ASOCIACE INSTITUCÍ VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH ČR. *Andragogický slovník* [online]. © 1. 1. 2002 [cit. 2015-09-14]. Dostupné z: <http://www.andromedia.cz/andragogicky-slovník/celozivotni-uceni-vzdelavani>

Tabulka 1: Benefity z uplatnění konceptu celoživotního učení

✓ STÁT	✓ ZAMĚSTNAVATEL	✓ JEDINEC
<ul style="list-style-type: none"> ✓ VYŠŠÍ ZAMĚSTNANOST ✓ VYŠŠÍ KONKURENCESCHOPNOST ✓ ZNALOSTNĚ ORIENTOVANÁ EKONOMIKA ✓ PODPORA MOBILITY OBČANŮ ✓ ROVNÝ PŘÍSTUP ✓ ŠANCE PRO ZNEVÝHODNĚNÉ SKUPINY, MIGRANTY A NÍZKO-KVALIFIKOVANÉ 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ KVALIFIKOVANÍ A MOTIVOVANÍ ZAMĚSTNANCI ✓ VYŠŠÍ KONKURENCESCHOPNOST ✓ RŮST PRODUKTIVITY PRÁCE ✓ MOŽNOST OVLIVNIT PROFIL KVALIFIKACE (NSK) ✓ LEPŠÍ IMAGE FIRMY 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ MOŽNOST ZVÝŠIT A PROHLouBIT KVALIFIKACI ✓ VYŠŠÍ ZAMĚSTNATELNOST ✓ ZLEPŠENÍ POSTAVENÍ NA TRHU PRÁCE, PODPORA MOBILITY ✓ MOTIVACE K OSOBNÍMU ROZVOJI ✓ ZVÝŠENÍ SOCIÁLNÍHO STATUSU ✓ ROVNÉ PŘÍLEŽITOSTI ✓ ZMĚNA POSTOJE K ČŽU ✓ MOTIVACE POKRÁČOVAT V DV
<ul style="list-style-type: none"> ✓ ZMĚNA PŘÍSTUPU V MYŠLENÍ SPOLEČNOSTI SMĚREM KE KONCEPTU CELOŽIVOTNÍHO UČENÍ ✓ A POSKYTNUTÍ MOŽNOSTI UZNAT KVALIFIKACI ZÍSKANOU V PRŮBĚHU ŽIVOTA RŮZNÝMI CESTAMI. 		

Zdroj⁷

1.1 Etapy celoživotního učení

Celoživotní učení můžeme členit do dvou základních etap.

1. **Počáteční vzdělávání**, které probíhá především v mladém věku a je povětšinou ukončováno vstupem na pracovní trh. Zahrnuje:
  - **základní vzdělávání** - zpravidla se kryje s obdobím povinné školní docházky, má všeobecný charakter
  - **všeobecné vzdělávání** - zpravidla příprava na další studium nebo doplnění odborného vzdělávání
  - **odborné vzdělávání** - příprava pro pracovní uplatnění, získání kvalifikace

⁷ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, *Průvodce dalším vzděláváním v kontextu dalších aktivit MŠMT* [online]. © 1. 1. 2010 [cit. 2015-09-14]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/file/216_1_1

2. **Další vzdělávání** je realizováno právě po vstupu vzdělávajícího se do pracovního prostředí a je zpravidla zaměřováno na zvyšování jeho pracovních kompetencí, ale i rozšiřování spektra znalostí a dovedností důležitých pro uplatnění v osobním a občanském životě. Zahrnuje:

- **profesní vzdělávání** - odborné a profesní vzdělávání během pracovního života, jehož úkolem je rozvíjení znalostí a dovedností nutných k výkonu daného povolání. Váže se přímo na profesní uplatnění dospělého a tím i na jeho ekonomickou aktivitu. Udržuje soulad mezi reálnou pracovní způsobilostí jedince a nároky na výkon dané profese.

- **občanské vzdělávání** - Vytváří širší předpoklady pro kultivaci člověka jako občana, pro jeho adaptaci na měnící se společenské a politické podmínky (proto je rovněž používán pojem politické vzdělávání), slouží k urychlení a dotváření socializace a občanské hodnotové orientace. Zahrnuje problematiku etickou, estetickou, právní, ekologickou, všeobecně vzdělávací, zdravotnickou, tělovýchovnou, filozofickou, náboženskou, politickou, občanskou a sociální.

- **zájmové (sociokulturní) vzdělávání** - kultivuje osobnost člověka na základě jeho zájmů a uspokojuje vzdělávací potřeby v souladu s jeho osobním zaměřením. Dotváří osobnost a její hodnotovou orientaci a umožňuje seberealizaci ve volném čase. Tak jak jsou rozmanité lidské zájmy, je i orientace zájmového vzdělávání velmi široká - kulturní, sportovní, etická, apod. Ve světě je zájmové vzdělávání preferováno stejně jako vzdělávání profesní díky úvaze, že jakákoliv kultivace osobnosti zkvalitňuje lidské zdroje.⁸

- **vzdělávání seniorů** - jde o vzdělávání jedinců důchodového věku nejčastěji v univerzitách a akademiích třetího věku nebo v klubech aktivního stáří apod.

Uznávání výsledků dalšího vzdělávání

Jednodušší přístup k získání oficiálního uznání kvalifikační vybavenosti se u nás otevřel dospělým osobám s nabytím platnosti Zákona č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů, dne 1. 8. 2007.

---

⁸ ASOCIACE INSTITUCÍ VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH ČR. *Andragogický slovník* [online]. © 1. 1. 2002 [cit. 2015-09-14]. Dostupné z: <http://www.andromedia.cz/andragogicky-slovník/zajmove-vzdelavani>.

Uznávání a ověřování výsledků dalšího vzdělávání probíhá na základě prokázání odborné způsobilosti prostřednictvím zkoušky před zkušební komisí, popř. před autorizovanou osobou. Jedná se o veřejně přístupnou zkoušku, která je vymezena hodnotícím standardem a je zpoplatněna. Po jejím úspěšném vykonání je vydáno osvědčení o získání příslušné dílčí kvalifikace, tzn. určité pracovní činnosti či několika činností v rámci příslušného povolání. Pokud zájemce doloží osvědčení o získání všech dílčích kvalifikací, je mu umožněno přistoupit ke zkoušce (závěrečná zkouška, maturita, absolutorium na konzervatoři), po jejímž úspěšném vykonání získává úplnou kvalifikaci. Ta stvrzuje způsobilost vykonávat dané povolání, resp. činnosti, které jsou náplní daného povolání. Zájemce tak nemusí absolvovat celé středoškolské vzdělávání, jako v případě studentů počátečního vzdělávání, přistupujících ke stejné zkoušce. Lze tak tedy získat úplnou kvalifikaci neboli dosáhnout stupně vzdělání pouze složením zkoušky, avšak už bez nutnosti absolvování vzdělávání v příslušném programu.⁹ Systém úplných a jejich dílčích kvalifikací je zpracováván do podoby tzv. Národní soustavy kvalifikací, jejíž rozvoj a implementaci zajišťuje do roku 2015 stejnojmenný projekt MŠMT financovaný Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR.

1.2 Formy celoživotního učení

Strategie celoživotního učení ČR hovoří o třech záměrných formách vzdělávání, u kterých předpokládáme v průběhu celého života jedince vzájemné prolínání a propojení.

Formální vzdělávání

Formální vzdělávání je vymezeno právními předpisy v oblasti organizační formy, obsahu formálního vzdělávání, jeho funkcí, cílů, ale i způsobů hodnocení. Jedná se o systém navazujících stupňů vzdělání:

- **základní** - primární a nižší sekundární - ISCED¹⁰ 1 a 2;

---

⁹ VYCHOVÁ, H. *Vzdělávání dospělých ve vybraných zemích EU*. 1. vyd. Praha: VÚPSV, 2008, s. 155. ISBN 978-80-7416-017-2.

¹⁰ ISCED - mezinárodní standardní klasifikace vzdělávání, která charakterizuje vzdělávací systémy zemí dle vzdělávacích úrovní

- **střední s výučním listem, střední s maturitní zkouškou** - vyšší sekundární stupeň - ISCED 3, do něhož v ČR zahrnujeme i nástavbové studium pro absolventy učebních oborů - ISCED 4, též zakončené maturitní zkouškou
- **terciární vzdělávání** uskutečňované na vyšších odborných školách a školách vysokých - ISCED 5, 6

V nejobecnější rovině se tedy jedná o klasické vzdělávání ve školách a univerzitách.

Neformální vzdělávání

Neformální vzdělávání je realizováno mimo formální vzdělávací systém a jeho cílem tedy není formální kvalifikace účastníků. Je organizováno různými veřejnými i soukromými institucemi pro vzdělávání dospělých, nadacemi, kulturními zařízeními, ale i firmami. Jedná se o různé přednášky, kurzy a školení, tj. vzdělávací aktivity, které nevedou k získání žádného stupně vzdělání, jsou však připraveny pružně reagovat na potřeby vzdělávaných a na problémy současné vědy, techniky, ekonomiky, atd. a nabízejí praktické uplatnění nabytých znalostí, které podněcují zájem, pozornost lidí, v konečném důsledku pak i jejich motivaci pracovat na sobě samém, věnovat se dalšímu, systematictějšímu vzdělávání a aktivizovat své síly a schopnosti k dosažení vytčeného cíle (rozvoj poznání, kvalifikace, zaměstnatelnosti atd.). Stávají se i významným prostředkem rozvíjení emoční inteligence a socializace lidí, budování pozitivních vzájemných vztahů a sdílení žádoucích postojů.

Informální vzdělávání

Informální vzdělávání je procesem učení se z reálných situací a problémů, vyplývajících z každodenního života; a to jak pracovního, rodinného i volnočasového. Pokrývá dle odhadů expertů přibližně 75 % všeho lidského učení. Neprobíhá v žádné instituci nebo organizaci a není zde přítomen prvořadý záměr získání nových vědomostí, či kompetencí, naopak může obsahovat takové činnosti, ze kterých nemusí být učící se osobě patrné, že se vlastně účastní vzdělávacího procesu. Kvalitu informálního učení nelze nijak empiricky ověřit a je na zhodnocení každého jedince, jaké zhodnocení mu takové učení přináší.

Jak uvádí Kofroňová: „Dochází ke stírání ostrých hranic mezi formálním a neformálním vzděláváním a jde o to, aby byly všechny typy vzdělávání chápány jako jeden propojený systém, ... který by měl zajistit na jedné straně žádoucí flexibilitu, na druhé straně jistou koherenci a soudržnost.“¹¹

1.3 Vzdělávání dospělých

Vzdělávání dospělých jako významná součást celoživotního vzdělávání je odbornými publikacemi definováno z mnoha různých úhlů pohledu. Všichni autoři odborných publikací se však shodují na faktu, že vzdělávání dospělých v současnosti „patří k prioritám a je pojímáno jako podmínka dalšího hospodářského a sociálního rozvoje na úrovni jednotlivců, podniků, regionů i státu, ale také na úrovni mezinárodní.“¹²

Dle Palána se jedná o pojem užívaný pro vzdělávání dospělých jedinců a řadí se do něj veškeré vzdělávací aktivity, které mohou mít podobu buď řádného školského vzdělávání dospělých, nebo tzv. dalšího vzdělávání. Pojem vzdělávání dospělých lze definovat jako vzdělávací proces, ale i jako vzdělávací systém, který se orientuje na potřeby, možnosti a zvláštnosti účastníka vzdělávání. „S jistým zjednodušením bývá pojem vzdělávání dospělých ztotožňován s pojmem další vzdělávání. Pojem vzdělávání dospělých nahradil do roku 1989 používaný pojem výchova a vzdělávání dospělých s tím, že výchova je obsažena již v pojmu vzdělávání.“¹³ Lze ho charakterizovat jako „proces cílevědomého a systematického zprostředkování, osvojování a upevňování schopností, znalostí, dovedností, návyků, hodnotových postojů i společenských forem jednání a chování osob, jež ukončily školní vzdělání a přípravu na povolání a vstoupily na trh práce.“¹⁴

---

¹¹ KOFROŇOVÁ, O., J. VOJTĚCH a M. STRETTI. *Počáteční odborné vzdělávání v rámci celoživotního učení: syntetická studie*. Praha: Výzkumný ústav odborného školství, 1998, Odborné vzdělávání - koncepce a strategie, s. 10. ISBN 80-85118-31-9.

¹² BEDNAŘÍKOVÁ, I. *Kapitoly z andragogiky 1*. 3. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia, s. 59. ISBN 978-80-244-3248-9.

¹³ PALÁN, Z., T. LANGER. *Základy andragogiky*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008, s. 12. ISBN 8086723585.

¹⁴ Tamtéž, s. 30.

Barták dále uvádí, že vzdělávání dospělých, jako součást celoživotního učení je disciplínou průřezovou s aspekty pedagogiky, sociologie, ekonomie, politiky, psychologie, práva a etiky. Reaguje na historické a společenské změny moderních společností.¹⁵

Bednaříková vzdělávání dospělých definuje a člení takto: „*Vzdělávání dospělých je obecný pojem pro vzdělávání dospělé populace, který zahrnuje veškeré vzdělávací aktivity, realizované jako školní vzdělávání dospělých, jako další vzdělávání a vzdělávání seniorů. Zahrnuje: školní vzdělávání, další profesní vzdělávání, občanské vzdělávání a zájmové vzdělávání.*“¹⁶

Bočková definuje vzdělávání dospělých jako další vzdělávání, kterého se účastní osoby produktivního i postproduktivního věku, a které je charakteristické svou společenskou a politickou funkcí.¹⁷

Andragogický slovník shrnuje termín vzdělávání dospělých následovně: „*Vzdělávání dospělých – vzdělávací proces, který zahrnuje veškeré vzdělávací aktivity, jež jsou realizované dospělými jedinci v rámci formálního a neformálního vzdělávání. V oblasti formálního vzdělávání jde o získání určitého stupně vzdělání ve školském systému v rámci počátečního vzdělávání. ... je součástí vzdělávacího systému. Spolu se vzděláváním dětí a mládeže tvoří součást celoživotního učení/vzdělávání. Na úrovni sociální politiky státu propojuje vzdělávací politiku, politiku zaměstnanosti, politiku sociálního zabezpečení a rozvoje a řízení lidských zdrojů v kulturním, ekonomickém a sociálním kontextu.*“¹⁸

Beneš dále uvádí, že „*Vzdělávání dospělých je součást celoživotního vzdělávání; vyjadřuje proces zvyšování stupně vzdělání, který může probíhat ve formálním systému i vně. Jedná se o proces, ve kterém se systematicky, kontinuálně a aktivně dospělý jedinec učí s cílem změny svých znalostí, schopností, dovedností, názorů, ale i hodnot.*“¹⁹

---

¹⁵ BARTÁK, J. *Jak vzdělávat dospělé*. 1. vyd. Praha: Alfa Nakladatelství, 2008, Management studium (Alfa Nakladatelství), s. 17. ISBN 978-80-87197-12-7.

¹⁶ BEDNAŘÍKOVÁ, I. *Kapitoly z andragogiky I*. 3. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia, s. 55. ISBN 978-80-244-3248-9.

¹⁷ BOČKOVÁ, V. *Aktuální problémy výchovy a vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995, s. 24. ISBN 80-7067-569-1.

¹⁸ PRŮCHA, J., J. VETEŠKA. *Andragogický slovník*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014, 320 s. ISBN 978-80-247-4748-4.

¹⁹ BENEŠ, M. *Andragogika*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, Andragogika, s. 15. ISBN 80-86432-23-8.

Zajímavý je pohled na vzdělávání dospělých ze strany neodborné veřejnosti. Z průzkumu s názvem **Vzdělávání dospělých v ČR**, který provedla Společnost Donath-Burson-Marsteller společně s Asociací institucí vzdělávání dospělých ČR a společností Factum Invenio v období září - říjen 2009, a který bude v této práci ještě několikrát citován, vyplývá, že termín „vzdělávání dospělých“ je u lidí spontánně spojován především s rekvalifikací, večerními jazykovými kurzy, počítačovou gramotností (zejména u starších lidí), univerzitami 3. věku a dálkovým studiem; tedy převážně s učením neformálním. Odpověď na dotaz: „Proč je vzdělávání v dospělosti důležité?“, respondenti většinou směřovali do roviny ekonomické a sociální. Důležitost vzdělávání dospělých lidé spojovali primárně s „držením kroku s dobou“ a „upgradem“ své ekonomické a společenské hodnoty, spolu s udržením konkurenceschopnosti na trhu v dynamicky se rozvíjejícím světě.

Jak uvádí Průcha, v současném zkoumání efektů vzdělávání dospělých se především v zahraničí různé výzkumy zaměřují na efekty mimoekonomické. *„Tyto výzkumy potvrzují teoretický model Schullera, v němž jsou rozlišeny tyto kategorie efektů vzdělávání dospělých:*

- *Fyzické a mentální zdraví: Povrzuje se, že u dospělých účastníků vzdělávání dochází často k restrukturalizaci a aktivizaci životního režimu a tím i k zlepšení jejich zdraví.*
- *Intelektová stimulace, posilování kompetencí a dovedností: Vzdělávání se stává intelektuální výzvou pro dospělé, s motivací uspět.*
- *Vyšší sebedůvěra: Mnozí dospělí vypovídají o tom, že účast ve vzdělávání jim přináší pocit vyšší sebedůvěry ve vlastní schopnosti a k překonávání překážek.*
- *Posílení aktivit mezigeneračního učení: Účastníci vzdělávání dospělých častěji předávají znalosti a poskytují rady mladším osobám (obvykle v rodinách) než ti, kdo se vzdělávání nezúčastní.*
- *Překonávání osobních nesnází: V případech ztráty pracovního místa i jiných nesnází představuje další vzdělávání pomoc k jejich překonávání.²⁰*

---

²⁰ PRŮCHA, J. Lifelong Learning - celoživotní vzdělávání, *Výzkum efektivnosti vzdělávání dospělých*. [online].© 15. 7. 2014 [cit. 2015-08-02]. Dostupné z: <http://lifelonglearning.mendelu.cz/archiv-cisel/25892->

Význam vzdělávání dospělých tkví nejenom v přispění k osobnímu rozvoji a seberealizaci člověka, jeho sociálnímu začlenění, ale i k posilování zaměstnanosti, zachování životní úrovně, hospodářského růstu a posílení konkurenceschopnosti ekonomiky. S ohledem na stárnoucí populaci v globalizované informační společnosti nabývá na významu potřeba vzdělávání během celého života.

„Význam vzdělávání dospělých je v dnešní společnosti na jednu stranu deklarován, na druhou stranu podceňován. Je reflektován jako jedna z oblastí evropského integračního procesu, ale i jako politika, přístup k životu, životní styl... Vztah jedince a společnosti, stejně jako přístupy ke vzdělávání a učení se staly klíčovou otázkou počátku 21. století. Problematika vzdělávání dospělých je jedním z aktuálních témat současnosti.“²¹

---

²¹ VETEŠKA J., J. SALIVAROVÁ, *Vzdělávání dospělých – příležitosti a úskalí v globalizovaném světě*. 1.vyd.: EDUCA SWRVICE ve spolupráci s UNIVERZITOU J. A. Komenského Praha. 2013. s. 14. ISBN: 978-80-87306-12-3.

2 TERCIÁRNÍ VZDĚLÁVÁNÍ V ČR

Tato kapitola se věnuje přehledu možností formálního vzdělání na terciární úrovni, které jsou dospělým pracujícím v České republice dostupné.

2.1 Vyšší odborné školy

První z možností formálního vzdělávání na terciární úrovni jsou vyšší odborné školy. Nejedná se o školy vysoké a jejich fungování tedy neupravuje Zákon o vysokých školách č. 111/1998 Sb., nýbrž Školský zákon č. 561/2004 Sb.

Vyšší odborné školy bývají zpravidla zřizovány vedle škol středních. § 92, Školského zákona uvádí, že: „*Vyšší odborné vzdělávání rozvíjí a prohlubuje znalosti a dovednosti studenta získané ve středním vzdělávání a poskytuje všeobecné a odborné vzdělání a praktickou přípravu pro výkon náročných činností.*“ Na rozdíl od teoretičtějšího studia na vysoké škole se jedná o vzdělávání vysoce profesně a prakticky zaměřené. Stále častěji vyšší odborné školy spolupracují s institucemi a firmami v daném oboru, což absolventům vyšších odborných škol zlepšuje jejich pozici na trhu práce. Délka studijního programu v denní formě je včetně praxe 3 roky, u zdravotnických oborů 3,5 roku. Úspěšnému absolventovi je udělen titul Dis. - diplomovaný specialista v oboru. V případě vybraných oborů má absolvent vyšší odborné školy možnost na spolupracující vysoké škole získat bakalářský stupeň vzdělání ve zkrácené době.

2.2 Vysoké školy

Druhou možností formálního studia na terciární úrovni je studium na vysokých školách, které v této sféře dominují nad školami vyššími odbornými.

Jak již bylo v práci zmíněno, studium na vysokých školách upravuje zákon č. 111/1998 Sb., který zároveň člení vysoké školy na školy univerzitní (mohou uskutečňovat všechny typy studijních programů, tj. bakalářský, magisterský a doktorský a s nimi související vědeckou, výzkumnou, vývojovou, inovační a další činnost) a školy neuniverzitní (mohou uskutečňovat pouze bakalářské a magisterské studijní programy a s nimi související vědeckou, výzkumnou, vývojovou, inovační a další činnost).

Bakalářský studijní program představuje pestrou množinu programů s více či méně aplikačním zaměřením, které umožňuje uplatnění na trhu práce, ale i další studium v magisterských programech, přičemž využívá soudobé odborné poznatky a metody, spolu s potřebnými teoretickými základy a tvůrčí činností. Jedná se o studium trvající 3 - 4 roky.

Magisterský studijní program je koncipován převážně jako studium navazující na bakalářské programy. Jeho délka trvání je zpravidla 1- 3 roky, popřípadě 4 - 6 let u studijních programů, kde to jejich charakter vyžaduje. Je zaměřen na získání teoretických i praktických poznatků, založených na vědecké, výzkumné a další tvůrčí činnosti, která je jeho neoddělitelnou součástí.

Doktorský studijní program je jako nejvyšší stupeň terciárního vzdělávání zaměřen převážně na vývoj, výzkum a samostatnou tvůrčí činnost. Jeho studium lze zahájit po ukončení magisterského studijního programu.

Studium na veřejných vysokých školách je bezplatné. Hradit poplatek zákon v současné době stanoví pouze studentům, kteří studují příliš dlouho nebo několik studijních programů současně. Na vybraných fakultách jsou studenti osvobozeni i od těchto poplatků, tj. poplatků týkajících se souběhu studijních programů nebo studia na jiných školách.

2.3 Formy terciárního studia

Dospělý jedinec má možnost studovat v následujících formách terciárního studia: prezenční, kombinované, distanční a externí.

Pro **prezenční formu** studia je podstatou denní účast studujícího ve vzdělávacím zařízení. Tato forma studia není pracujícími dospělými příliš využívána kvůli vysokým nárokům na časové skloubení pracovních a studijních povinností.

Kombinovaná forma studia probíhá dle studijního plánu za přítomnosti prvků prezenčního i distančního studia. Výuka je realizována prostřednictvím přednášek konaných několikrát za semestr v určitý den v týdnu, často i o víkendech a je doplňována řízeným samostudiem s možností konzultací. Kombinované studium je

typické pro studium na vysokých školách. Organizace studia v kombinované formě se na jednotlivých fakultách liší. Zjednodušeně se dá říci, že kombinovaná forma studia nahrazuje dřívější tzv. dálkové studium na VŠ. Zkoušky jsou vykonávány totožně jako u prezenčního studia.

Distanční vzdělávání, jako forma vzdělávání výrazně zvyšuje dostupnost vzdělávání studentům, kteří se z různých důvodů nemohou zúčastnit běžného prezenčního studia. Vzdělávání probíhající distanční formou, probíhá vyjma případných prezenčních setkání a konzultací s tutorem z velké většiny bez osobní účasti vyučujících a studentů v jeden čas na jednom místě - tím se podstatně liší od vzdělávání konvenčního. Tato forma je vhodná v podstatě pro každý druh vzdělávání počínaje kratšími kurzy až po graduální studijní programy. Vzhledem k absenci bezprostředního a průběžného dohledu ze strany vyučujícího, klade však tato forma výuky na studenta vysoké požadavky v oblasti zodpovědného přístupu ke studiu. Účastníkem takovéto výuky se bez ohledu na věk a předchozí vzdělání může stát každý, kdo je schopen zodpovědného samostatného studia a zvládá práci s informačními a telekomunikačními technologiemi, prostřednictvím kterých je realizována komunikace vyučujícího a studenta. Distanční vzdělávání vyžaduje nejen speciálně vytvořené a koncipované studijní materiály pro samostudium, ale i pečlivě propracovanou zpětnou vazbu, které nahrazují interaktivitu mezi vyučujícím a studentem v běžné prezenční formě vzdělávání.

Forma externího studia je primárně určena studujícími, kteří se pro objektivní důvody nemohou zúčastnit kombinované nebo distanční formy, jedná se tedy o samostudium. Student si spolu s vyučujícím sestaví tzv. individuální studijní plán a dále pak probíhají individuální konzultace. Zkoušky jsou taktéž jako u formy distanční a kombinované vykonávány totožně jako u prezenčního studia.

Nejčastější formy, které si dospělý pracující jedinec vybírá k formálnímu studiu na terciární úrovni, jsou vzhledem k jejich charakteru, forma studia kombinovaná a distanční.

3 DOSPĚLÝ VE FORMÁLNÍM UČENÍ

Pro účely bakalářské práce, jejímž předmětem je dospělý student, je třeba si blíže pojem dospělost definovat.

3.1 Vymezení pojmu dospělost

Lidský život probíhá v určitých etapách, které souvisejí s jeho ontogenetickým vývojem, kdy s každou takovou etapou jsou spojeny určité složky vývoje - například vývoj smyslový, tělesný, kognitivní, vývoj ega, psychiky, osobnosti atd. a hlediska, tj. věk, stupeň socializace, stupeň vzdělání. Dospělý člověk stále zraje a vyvíjí se kvalitativně i kvantitativně, přičemž vývoj dospělého jedince je zcela individuální a je podmíněn faktory jak subjektivními, tak objektivními.

Definovat dospělost lze, jak uvádí Beneš, hledisky různých východisek a disciplín, ať už je to sociologie, právo, biologie, psychologie, antropologie, pedagogika atd. Takže zatímco sociologie definuje dospělého jako člověka, který převzal nové sociální role (pracovník, rodič, atd.), právo vidí dospělého člověka jako toho, kdo nabyl práva a povinnosti, tak z hlediska biologie je dospělý ten, kdo dosáhl fyzické zralosti. Pedagogika vidí dospělého jako vychovatele další generace a psychologie pohlíží na jedince jako na dospělého tehdy, když jsou stabilizovány formy jeho myšlení, prožívání a chování.²²

Andragogický slovník definuje dospělost následovně: *„Dospělost - formálně se dospělosti dosahuje dovršením věku osmnácti let (tj. právně, dáno zákonem). Z psychologického a biologického hlediska jde o období vrcholu zrání jedince. Ve vývoji od dětství k dospělosti je stále menší vliv biologických faktorů, na síle nabývají stále více sociální vlivy. Dospělost je pro naprostou většinu lidí obdobím životní stabilizace a životního realismu. Dělí se na mladší dospělost (13-30 let), střední (30-45 let) a starší dospělost (45-60 let) Hlavním aspektem života v dospělosti je především rodina, zaměstnání, ustálené zájmy a záliby, touha po pohodlí a po určitém životním standardu.*

V rámci dospělosti rozlišujeme:

---

²² BENEŠ, M. *Andragogika*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014, Pedagogika (Grada), s. 79. ISBN 978-80-247-4824-5.

1. *Ranou*
2. *Střední (zralou) dospělost a počáteční stárnutí*
3. *Postupující stárnutí a stáří.*“²³

Pokud bychom se na dospělost a její vymezení dívali čistě dle věkového rozpětí v jednotlivých jejích etapách, a to např. dle Langmeiera a Krejčířové, tedy z hlediska vývojové psychologie, pak bychom ji členili na:

- Časná dospělost (asi od 20 do 25 až 30 let). Jedná se o období, které představuje přechod mezi adolescencí a plnou dospělostí.
- Střední dospělost (asi do 45 let) představuje období plné výkonnosti a relativní stability.
- Pozdní dospělost (asi do 60 až 65 let) je doba, která trvá až do nástupu stáří.²⁴

*„Psychická dospělost se projevuje schopností člověka samostatně myslet a jednat. Jedinec disponuje celkovou myšlenkovou a pracovní stabilitou, umí si plánovat vlastní život, je vytrvalý a zodpovědný.“*²⁵

Můžeme tedy říci, že dospělost je vymezena určitými biologickými a psychosociálními znaky, spolu s přijetím určitých norem, hodnot a postojů. Je zároveň obdobím získání ekonomické nezávislosti, zakládání vlastní rodiny, působení na pracovním trhu atd.

Pokud bychom se vrátili k problematice vzdělávání dospělých; je dle mezinárodní klasifikace vzdělávání ISCED dospělým ten jedinec, který dovršil věku 15 let a vstoupil na pracovní trh. Z hlediska vzdělávání se vychází z předpokladu, že každý člověk absolvoval určitý typ vzdělání v časovém úseku, obvyklém pro daný typ vzdělání. Soudobý fenomén celoživotního učení však jasně potvrzuje, že takový předpoklad nemusí být vždy správný. Dnešní dospělý má možnost se vzdělávat během celého života, přičemž v období dospělosti přechází schopnost být vychováván a vzdělavatelny

---

²³ PRŮCHA, J., J. VETEŠKA. *Andragogický slovník*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014, s. 78. ISBN 978-80-247-4748-4.

²⁴ LANGMEIER, J., D. KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006, Psyché (Grada), s. 203. ISBN 80-247-1284-9.

²⁵ PRŮCHA, J., J. VETEŠKA. *Andragogický slovník*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014, s. 79. ISBN 978-80-247-4748-4.

ve schopnost sebevýchovy a sebevzdělávání a každý jedinec sám za sebe nese zodpovědnost za své kompetence a kvalifikace.

3.1.1 Specifika vzdělávání dospělých

Vzdělávacího procesu dospělých se účastní různorodá skupina účastníků, lišících se navzájem pohlavím, věkem, dosaženým vzděláním, profesí, sociálním statusem, ale například i zdravotním stavem.

Jak uvádí Beneš: „*dospělý není v procesu učení většinou izolován od svých rolí v osobním, společenském a pracovním životě - není tedy redukován na žáka.*”²⁶ Zatímco pro studenta počátečního vzdělávání je role učícího se jedince rolí primární, dospělý účastník vzdělávání má vedle této mnoho rolí dalších - v rodině, v pracovním kolektivu atd. Z těchto faktů je patrné, že dospělí jsou oproti studentům v počátečním vzdělávání specifickou skupinou.

Mužík vyjmenovává specifčnosti dospělého člověka, jako objektu výuky, a to z několika různých úhlů pohledů:

1. fyziologický - s přibývajícím věkem klesá rychlost vnímání, stoupá reakční doba, rychleji nastupuje únava sensorické a tělesné funkce mají sestupnou tendenci, zvyšuje se unavitelnost;

2. psychický - odlišné vnímání i pojetí času a hospodaření s ním; větší pocit odpovědnosti spojené s promyšlením životních cílů, citlivost na ztrátu prestiže apod.; dospělý jedná dle určitého systému hodnot a norem, který je relativně stabilizován.

3. sociální - dospělý studující musí zohlednit a přizpůsobit soukromý život nové životní situaci - studiu a studijním povinnostem.²⁷

Obdobně i Barták uvádí, že dalšími aspekty práce s dospělým účastníkem jsou odlišnosti plynoucí z fyziologických a psychologických zvláštností různých věkových skupin účastnících se vzdělávání.²⁸ V závislosti na celkové úrovni vzdělanosti a intelektu jsou jimi například rozdíly v pružnosti myšlení, pozornosti, paměťových

---

²⁶ BENEŠ, M. *Andragogika*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, Pedagogika (Grada), s. 37. ISBN 978-80-247-2580-2.

²⁷ MUŽÍK, J. *Androdidaktika*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004, Lidské zdroje, s. 28. ISBN 80-7357-045-9.

²⁸ BARTÁK, J. *Jak vzdělávat dospělé*. 1. vyd. Praha: Alfa Nakladatelství, 2008, Management studium (Alfa Nakladatelství), s. 16. ISBN 978-80-87197-12-7.

schopnostech apod. a dále zdůrazňuje, že „*dospělý člověk se především vyznačuje určitou úrovní sociální zralosti, vyrovnaností, ustáleným životním způsobem, systémem hodnot, smyslem pro reálné cíle a pro praktický život.*“²⁹

U dospělých lidí v produktivním věku převládá praktické myšlení. Se zvyšujícím se věkem získává na významu. Dospělí se vyznačují praktickou, až pragmatickou orientací: chtějí vědět, k čemu jim učení bude, čeho mohou dosáhnout a jaké efekty jim přinese. Pro dospělého tak musí mít vzdělávací proces jasný smysl a explicitně definovaný cíl. Bez těchto atributů dá dospělý účastník vzdělávání snadno přednost jiným prioritám.

„*Dospělý člověk se snaží být ve výuce aktivní, chce se na ní podílet diskutováním, řešením problémů osobním vystupováním. Pro jeho postup ve výuce je důležitým předpokladem zpětná vazba.*“³⁰

Dospělý účastník vstupuje do vzdělávacího procesu povětšinou dobrovolně s určitou motivací a zájmem na svém dalším rozvoji. Je tedy třeba respektovat jeho dosavadní životní a pracovní zkušenosti a z toho plynoucí fakt, že nové poznatky přijímá mnohem kritičtěji a diferencovaněji, než mládež; má tendenci poměřovat fakta s vlastními zkušenostmi.

Mužík shrnuje, že „*pokud má být výchovná a vzdělávací práce s dospělým účastníkem úspěšná, je nutné respektovat zvláštnosti dospělého a využívat silných stránek jeho osobnosti.*“³¹

3.2 Účast dospělých ve formálním vzdělávání

Ač mají dospělí celou řadu příležitostí, jak se do formálního vzdělávání, které je ve veřejných institucích poskytováno zdarma, zapojit, a ačkoliv se situace v posledních letech pomalu zlepšuje, v porovnání s ostatními státy Evropské unie je účast dospělých studentů stále nízká. Na terciární úrovni studia jsou vzdělávacími institucemi nabízeny vzdělávací programy, které umožňují sladit pracovní povinnosti s výukou, a to jak v distančních tak i v kombinovaných formách, přesto však účast dospělých roste velmi

---

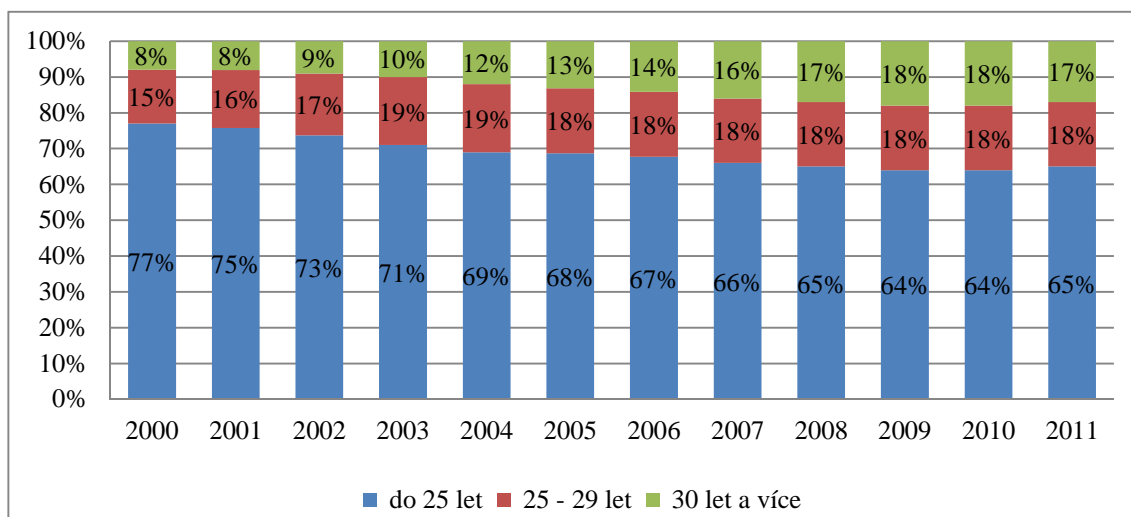
²⁹ BARTÁK, J. *Jak vzdělávat dospělé*. 1. vyd. Praha: Alfa Nakladatelství, 2008, Management studium (Alfa Nakladatelství), s. 17. ISBN 978-80-87197-12-7.

³⁰ MUŽÍK, J. *Androdidaktika*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004, Lidské zdroje, s. 25. ISBN 80-7357-045-9.

³¹ Tamtéž, s. 29.

pozvolna. Tuto skutečnost, spolu s věkovou strukturou studentů vysokoškolského vzdělávání dobře ilustruje níže uvedený graf, který zachycuje vývoj v desetiletém období.

Graf 1: Podíl studentů dle věku na celkovém počtu studentů vysokých škol ČR

Zdroj³²

Ze zveřejněných výstupů šetření Českého statistického úřadu s názvem **Vzdělávání dospělých v číslech**, provedeného v roce 2011 vyplývá, že do formálního vzdělávání se v České republice celkově zapojuje přibližně 3,7% osob ve věku 25 – 64 let. Lze však předpokládat, že do tohoto věkového rozmezí jsou započítáni i vysokoškolští studenti, kteří dokončují své počáteční vzdělávání. Pro podrobnější charakteristiku dospělých studentů dalšího formálního vzdělávání tak byly vybrány pouze ty osoby, které se do formálního vzdělávání vracejí či znovu zapojují po určité přestávce ve vzdělávací dráze.

Valnou většinu dospělých studentů formálního vzdělávání v České republice tvoří osoby do 40 let věku. Největší zastoupení mezi studenty navracejícími se do formálního vzdělávání tvoří studenti ve věku 31 až 40 let a to celých 45%, následuje 37% studentů mladších 30 let a konečně osoby starší 41 let jsou mezi dospělými studenty formálního vzdělávání zastoupeni 18%. Mezi účastí žen a mužů nejsou žádné významné rozdíly.

³² *Vzdělávání dospělých v České republice: výstupy z šetření Adult Education Survey 2011*. Praha: Český statistický úřad, 2013, Lidé a společnost, s. 20. ISBN 978-80-250-2354-9.

Bezmála tříčtvrtinovou většinu - 72% tvoří studenti vyšších odborných a vysokých škol, z nichž 32% se účastnilo studia na vyšší odborné škole či v bakalářském studijním programu, 28% tvoří studenti magisterských studijních programů a 15% tvoří studenti na doktorském stupni. Zbylých 28% dospělých studentů formálního vzdělávání se věnovalo studiu na středních školách zakončenému maturitní zkouškou.

ČSÚ dále sledoval zastoupení dospělých ve formálním vzdělávání z hlediska pracovní činnosti a charakteru zaměstnání. Z hlediska pracovní činnosti převažují mezi dospělými studenty formálního vzdělávání pracující a to v celých 81%. Z nichž 42% tvoří zaměstnanci veřejné správy (vzdělávání, sociální péče, obrana, atd.) Co se týče charakteru zaměstnání; zcela převažují osoby zastávající pozice nemanuální (88%), z nichž se v 66% jedná o osoby v pozicích vyžadujících vysoce odbornou kvalifikaci. Dle klasifikace CZ-ISCO³³ se jedná zejména o zaměstnání řazená do třídy řídicích pracovníků, zákonodárců, specialistů, či technických a odborných pracovníků.

Vyšší odborné školy

Dle českého statistického úřadu ke dni 30. 9. 2014 bylo v České republice celkem 92 vyšších odborných škol, ve kterých byla možnost studovat v jiné formě studia než prezenční; s celkem 1733 absolventy, kteří tvořili 28 % studentů všech forem studia na vyšších odborných školách.

Tabulka 2: Absolventi vyšších odborných škol ve věku 25 let a více - podle formy vzdělávání

Forma vzdělávání	Školy	Absolventi za školní rok 2013/14	Forma vzdělávání	Školy	Absolventi za školní rok 2013/14
		Celkem			celkem
Denní forma vzdělávání	165	4 319	Ostatní formy vzdělávání	92	1 733
Celkem	174	6 052			

Zdroj³⁴

³³ Klasifikace CZ-ISCO vychází z metodických principů mezinárodní klasifikace ISCO-08. Je založena na dvou hlavních principech, kterými jsou druh vykonávané práce (pracovní místo) a úroveň dovedností.

³⁴ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Školy a školská zařízení za školní rok 2014/2015 [online]. © 14. 10. 2015 [cit. 2015-11-11]. Dostupné z <http://www.czso.cz/csu/czso/skoly-a-skolska-zarizeni-za-skolni-rok-20142015>.

Vysoké školy

Dle českého statistického úřadu ke dni 20. 1. 2015 bylo v České republice na všech vysokých školách (veřejných i soukromých) celkem 24845 absolventů kombinované nebo distanční formy studia, přičemž 13254 jich absolvovalo bakalářský studijní program, 283 magisterský studijní program o délce 4 - 6 let; 9456 absolventů navazujícího magisterského programu o délce 1 - 3 let a 1857 absolventů doktorských studijních programů. Absolventi kombinované nebo distanční formy studia tvořili 28 % všech absolventů (tj. i studentů prezenční formy studia) bakalářského, magisterského nebo doktorského studijního programu.

Tabulka 3: Vysoké školy - absolventi ve věku 25 a více - podle typu studijního programu

Vysoké školy státní a soukromé	Studenti (fyzické osoby) celkem										
	celkem	v prezenčním studiu					v distančním a kombinovaném studiu				
		typ studijního programu					typ studijního programu				
		celkem	bakalář- ského	magister- ského	navaz. magister- ského	doktor- ského	celkem	bakalář- ského	magister- ského	navaz. magister- ského	doktor- ského
VŠ celkem	88 146	63 382	35 034	5 086	22 730	592	24 845	13 254	283	9 456	1 857

Zdroj³⁵

Studenti kombinované nebo distanční formy studia na terciárním vzdělávacím stupni, tvoří shodný podíl 28% ze všech studentů.

³⁵ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Školy a školská zařízení za školní rok 2014/2015 [online]. © 14. 10. 2015 [cit. 2015-11-11]. Dostupné z <http://www.czso.cz/csu/czso/skoly-a-skolska-zarizeni-za-skolni-rok-20142015>.

4 MOTIVY

4.1 Charakteristika motivace

V psychologii je pojem motiv vykládán jako hybný moment, příčinu či důvod činností, chování a prožívání člověka. Jak uvádí Farková, motivem je tedy vše, co člověka nějak směřuje, pobízí, do čeho vynakládá určitou míru své energie, ale i to, co mu brání něco vykonat nebo nějak se chovat.³⁶

„V užším smyslu vyjadřují motivy vědomé záměry či vědomé cíle jednání; v širším smyslu vyjadřují cíle chování vůbec, tj. i nevědomé účely chování.“³⁷

Psychologie rozlišuje formy a druhy motivů. Formami jsou potřeby, zájmy, ideály; druhy poukazují na konkrétní obsah, tj. na konkrétní uspokojení, kterého má být dosaženo a v zásadě se třídí na:

- biogenní či fyziologické - tedy biologické potřeby organismu - potrava, pohyb, odpočinek

- sociogenní či psychogenní -tj. potřeby člověka jako sociální bytosti - výkon, uznání, opora, kompetence.³⁸

Potřebu definoval v souvislosti s motivy A. H. Maslow jako „*podmínku udržování fyzického a psychického zdraví*“³⁹. Mezi nejznámější patří jeho hierarchické pojetí, kterým rozděluje potřeby do tří základních úrovní, dle jejich naléhavosti, tj. jak jsou prožívány jako vnitřní tlak:

---

³⁶ FARKOVÁ, M. *Vybrané kapitoly z psychologie*. Vyd. 2. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008, s. 83. ISBN 978-80-86723-64-8.

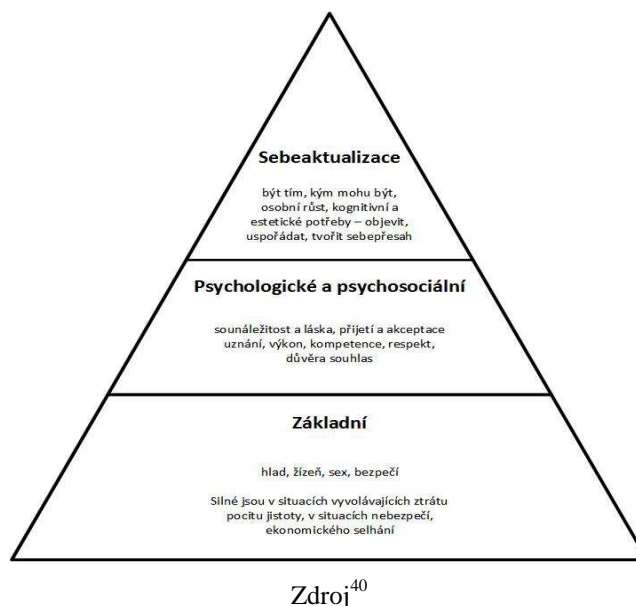
³⁷ NAKONEČNÝ, M. *Základy psychologie osobnosti*. 1. vyd. Praha: Management Press, 1993, s. 103. ISBN 80-85603-34-9.

³⁸ FARKOVÁ, M. *Vybrané kapitoly z psychologie*. Vyd. 2. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008, s. 85. ISBN 978-80-86723-64-8.

³⁹ NAKONEČNÝ, M. *Základy psychologie osobnosti*. 1. vyd. Praha: Management Press, 1993, s. 104. ISBN 80-85603-34-9.

Obrázek 1: Maslowova pyramida potřeb

Jak uvádí Nakonečný, systém nejvyšších potřeb vyjádřený v pojmu sebeaktualizace, tedy touhy člověka po osobním růstu, nastává dle Maslowa u lidí, u kterých došlo již k uspokojení v oblasti základních potřeb, u lidí, kteří jsou motivováni něčím vyšším, a kteří mají pocit vlastní ceny a sebeúcty.⁴¹

Aby motivy nezůstávaly jen nenaplněnou touhou, je nutné, aby obsahovaly také organizační a energetizující složky, mezi něž patří cíl jako konkretizované puzení, prostředky, tj. jedincem vybraný soubor kroků, které jsou k dosažení cíle nezbytné a energii, kterou je jedinec osobně ochoten investovat k dosažení cíle.⁴²

Andragogický slovník definuje motivaci jako: „*Dynamický intrapsychický proces, v němž vzájemné vztahy podnětů subjektu (motivace vnitřní) a prostředí (motivace vnější) vytvářejí napětí, soustředění a zaměření aktivity, která po rozhodovacím procesu*

⁴⁰ FARKOVÁ, M. *Vybrané kapitoly z psychologie*. Vyd. 2. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008, s. 87. ISBN 978-80-86723-64-8.

⁴¹ NAKONEČNÝ, M. *Základy psychologie osobnosti*. 1. vyd. Praha: Management Press, 1993, s. 105. ISBN 80-85603-34-9.

⁴² FARKOVÁ, M. *Vybrané kapitoly z psychologie*. Vyd. 2. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008, s. 86. ISBN 978-80-86723-64-8.

vede k cíli. *Vzájemný vztah a souhrn hybných faktorů (motivů, pohnutek), které podmiňují a energizují lidské jednání v určité situaci.*“⁴³

4.2 Motivace k formálnímu vzdělávání

Jak již zmiňovaly předchozí kapitoly, u účastníka vzdělávání dospělých je jeho motivace k učení či vzdělávání naprosto klíčová. Pouze motivovaný jedinec bude ochoten věnovat svůj volný čas a finanční prostředky na rozšíření svých znalostí.⁴⁴

Beneš uvádí, že motivy vzdělávat se nejsou dané jednou pro vždy. Začínají se vyvíjet již v rané socializaci člověka a jsou výsledkem učení i zkušenosti s učením a jsou to právě ty, které mohou potenciálního účastníka vzdělávání dospělých odradit. Tento fakt konstatuje i publikace **Education at a Glance**, vydaná OECD v roce 2014, která za pomoci vybraných indikátorů porovnává vzdělávací systémy jednotlivých zemí: *„Účast na formálním a/nebo neformálním vzdělávání ve všech zemích úzce souvisí s úrovní klíčových kompetencí a dosaženého vzdělání. Tyto faktory se spojují a vytváří sebezlepšující se prostředí pro jedince s vysokou úrovní kompetencí a dosaženého vzdělání, kteří mají tendenci získávat další kompetence účastí na vzdělávání dospělých. Opakem této situace je začarovaný kruh nízkého dosaženého vzdělání, nízké úrovně kompetencí a chybějícího přístupu k formálnímu vzdělávání, jež by vedlo ke zvýšení kompetencí.*“⁴⁵

V pozadí motivů můžeme také vždy vysledovat vliv sociálního zázemí jedince, přičemž motivy jedinců pocházejících z různých sociálních vrstev nejsou stejné. Fakt, že socio-ekonomické postavení rodičů a jejich vzdělání má podstatný vliv na hodnotový svět dětí potvrzuje i výzkum Národního institutu dětí a mládeže nazvaný **„Hodnotové orientace dětí ve věku 6 až 15 let“**, realizovaný v roce 2011 v rámci projektu Klíče pro život, který se právě této otázce věnoval. Z výzkumu vyplynulo, že *„dobré vzdělání*

---

⁴³ ASOCIACE INSTITUCÍ VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH ČR. *Andragogický slovník* [online].© 1. 1. 2002 [cit. 2015-09-14]. Dostupné z: <http://www.andromedia.cz/andragogicky-slovník/motivace>

⁴⁴ VYCHOVÁ, H. *Vzdělávání dospělých ve vybraných zemích EU*. 1. vyd. Praha: VÚPSV, 2008, s. 10. ISBN 978-80-7416-017-2.

⁴⁵ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *České školství v mezinárodním srovnání 2014* [online].© 9. 9. 2014 [cit. 2015-09-14]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/ceske-skolstvi-v-mezinarodnim-srovnani-1>.

rodičů a většinou i dobré materiální zajištění představují pro děti nadprůměrně dobrou startovní pozici do života, která je zvýhodňuje oproti ostatním dětem prakticky ve všech ohledech. Naopak dětem, jejichž rodiče nemají dobré postavení a neabsolvovali aspoň střední školu s maturitou, reálně hrozí, že se budou propadat – vzděláním, společensky, existenčně i mravně.⁴⁶

Stejný fakt ukázal i celoevropský průzkum **Eurostudent V**, který probíhal od dubna 2012 do května 2015 a který v rámci šetření postojů a životních podmínek studentů vysokých škol mimo jiné sledoval sociální zázemí studentů. Výsledky šetření ukázaly, že plány studentů pokračovat v dalším studiu, samotný typ a průběh jejich studia ovlivňuje vzdělání, zaměstnání a sociální postavení rodičů. „V souvislosti s tímto jevem šetření naznačuje, že u nás již na středoškolské úrovni dochází k tzv. „reprodukcí elit“, kdy děti vzdělanějších rodičů směřují na náročnější školy a naopak“.⁴⁷

Faktory, které dle M. a L. Rabušicových mají vliv na to, jestli se člověk účastní nebo neúčastní vzdělávání dospělých, více přibližuje obrázek č. 1. Jejich model říká, že lidé se ve svém chování rozhodují převážně na základě racionálních důvodů, kdy zvažují případné výhody a nevýhody. Tato rozhodnutí jsou závislá na informacích, které lidé mají; a ty zase na řadě faktorů, které souvisejí s celkovým socioekonomickým zázemím jedince, jeho hodnotových preferencích a také na váze, kterou vzdělání pro člověka má.⁴⁸

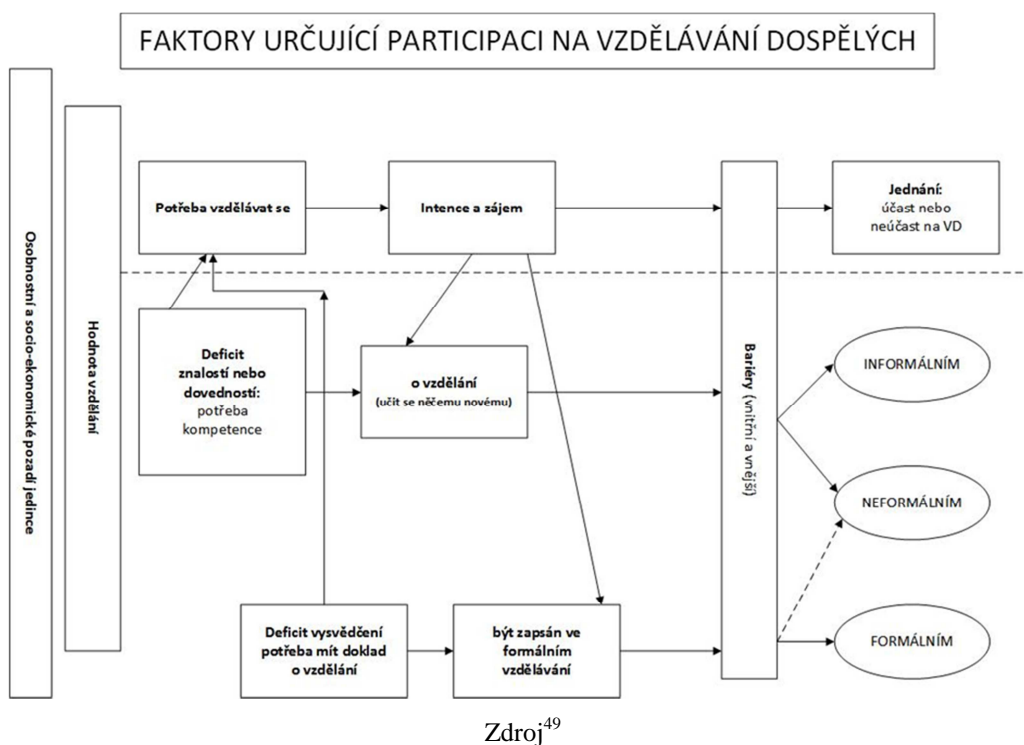
---

⁴⁶ ZAJÍC, J. *Šance jen pro bohaté III* [online]. © 1. 5. 2012 [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/n/15891/SANCE-JEN-PRO-BOHATE---II.html/>

⁴⁷ KREDO. Šetření EUROSTUDENT V [online]. © 20. 11. 2013 [cit. 2015-11-15]. Dostupné z: <http://kredo.reformy-msmt.cz/vysledky-eurostudent-v>

⁴⁸ RABUŠICOVÁ, M., L. RABUŠIC (ed.). *Učíme se po celý život?: o vzdělávání dospělých v České republice*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 35. ISBN 978-80-210-4779-2.

Obrázek 2: Model faktorů, které mají vliv na to, zda se člověk účastní nebo neúčastní vzdělávání dospělých (VD)

Beneš vyjmenovává k těmto faktorům ještě další, a to společenské klima, epochální témata a výzvy a faktor životní situace.⁵⁰ Odhlédneme-li od osobnostních charakteristik, jako jsou zájmy, styl učení a zkušenosti s ním, sebevědomí jedince a jeho odpovědnost za vlastní osud, životní optimismus aj., o kterých jsou naše poznatky doposud pouze sporadické, vyjmenovávají západní výzkumy jako hlavní důvody, které dominují u člověka v jeho rozhodnutí se dále vzdělávat, především snahu rozvíjet vlastní schopnosti, získávání nových poznatků, udržení pracovního místa a přání zaměstnavatele.

Průzkumy prováděné v posledních letech v ČR v zásadě potvrzují, že u nás je situace obdobná. Které hlavní motivy tedy hrají roli v rozhodnutí jedince zúčastnit se vzdělávání dospělých?

⁴⁹ RABUŠICOVÁ, M. (ed.), L. RABUŠIC (ed.). *Učíme se po celý život?: o vzdělávání dospělých v České republice*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 35. ISBN 978-80-210-4779-2.

⁵⁰ BENEŠ, M. *Andragogika*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, Pedagogika (Grada), s. 82. ISBN 978-80-247-2580-2.

Milada a Ladislav Rabušicovi, kteří se zabývali výzkumem a problematikou vzdělávání dospělých v ČR, interpretují výsledky průzkumu **Vzdělávání dospělých 2005**, který prováděla agentura SC & C na populaci ČR ve věku 20 - 65 let, následovně: nejdominantnějším motivem respondentů průzkumu, tj. dospělých účastníků formálního vzdělávání v uplynulých 15 letech svého života, byla snaha o lepší možnost pracovního uplatnění. Tuto jako svůj hlavní motiv uvedlo (po součtu *snaha o lepší možnost pracovního uplatnění* s 53% a *požadavek od zaměstnavatele* s 12 %) celých 65 % dotázaných, následoval motiv snahy o osobní rozvoj s 25 % zastoupení. 6 % respondentů uvedlo motiv jiný a 4 % podnět od lidí z okolí. Výzkum ukázal, že motivy respondentů se lišily v závislosti na jejich věku. Zatímco dospělí do 35 let uváděli jako důvod k navrácení se do formálního stupně vzdělávání důvod profesní, pro starší respondenty byla důvodem nemožnost studovat dříve či snaha o osobní rozvoj. Z výzkumu vyplynul také zajímavý fakt; kdy ač bychom čekali, že vzdělanější respondenti budou mít snahu svůj vzdělanostní kapitál dále navyšovat ve vztahu k vykonávané profesi, není tomu tak. Výzkum naopak ukázal, že čím většího vzdělání respondenti dosáhli, tím klesá jejich motivace v oblasti pracovní a naopak stoupá v oblasti osobní rozvoj, podnět od okolí a jiné.⁵¹

Podle Šedřové, Novotného (2006), autorů výzkumu nazvaného **Vzdělávání dospělých v různých fázích životního cyklu: priority, příležitosti a možnosti rozvoje**, zaměřeného na potřeby dospělých vztahených ke vzdělávání, pokračuje ve formálním vzdělávání po určité časové prodlevě od ukončení kontinuálního vzdělávání pouze 8,7 % respondentů. Opět zde, tak jako u předchozího výzkumu, převládá motiv pracovní - v 52,9 % snaha o zlepšení možností pracovního uplatnění, v 17 % přímo požadavek od zaměstnavatele.⁵²

Projekt s názvem **Analýza a evaluace aktivit v oblasti dalšího vzdělávání v Libereckém kraji**, který byl financován z Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost, realizovaný v období let 2010 až 2012 Technickou univerzitou Liberec, Asociací institucí vzdělávání dospělých ČR, o. s. a Tima Liberec, s. r. o. a jehož jedním z hlavních cílů byla analýza a vyhodnocení poptávky po dalším

---

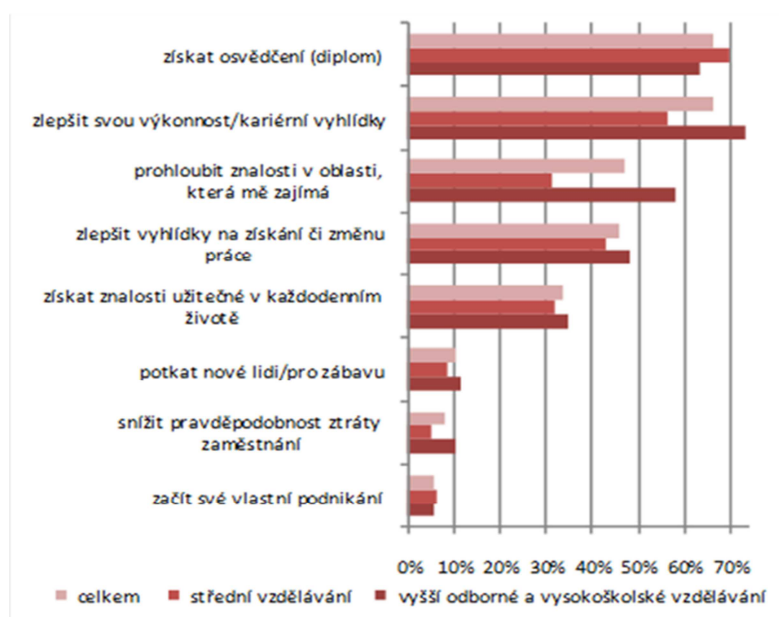
⁵¹ RABUŠICOVÁ, M. (ed.), L. RABUŠIC (ed.). *Učíme se po celý život?: o vzdělávání dospělých v České republice*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 50. ISBN 978-80-210-4779-2.

⁵² ŠEĐOVÁ, K., P. NOVOTNÝ. *Vzdělávací potřeby ve vztahu k účasti na vzdělávání dospělých*. Pedagogika, roč. LVI, č. 2, 2006, s. 140 – 151. ISSN 0031-3815.

vzdělávání obyvatel Libereckého kraje opět podle očekávání potvrdil, že převládajícím motivem u dospělých pracujících je motiv pracovní a to u celých 73,1% dotazovaných. Druhým nejčastějším uváděným motivem (26.8%) bylo „zvýšit si znalosti o tom, co mne zajímá“, následovaly motivy uplatnění získaných znalostí v každodenním životě (2,4%), poznání nových lidí a vyplnění času (2,4%) a motivy „jiné“ (2,4%).⁵³

Výsledky výzkumu **Vzdělávání dospělých v číslech**, realizovaného Českým statistickým úřadem v roce 2011, opět potvrzují, že hlavním motivem u respondentů starších 25 let byla, po sloučení motivu zlepšení vlastní výkonnosti / kariérní postup s motivem zlepšení vyhlídky na získání či změnu práce, pracovní motivace. Více k jednotlivým motivům v grafech č. 2 a 3.

Graf 2: Důvody účasti ve formálním vzdělávání podle stupně vzdělávání

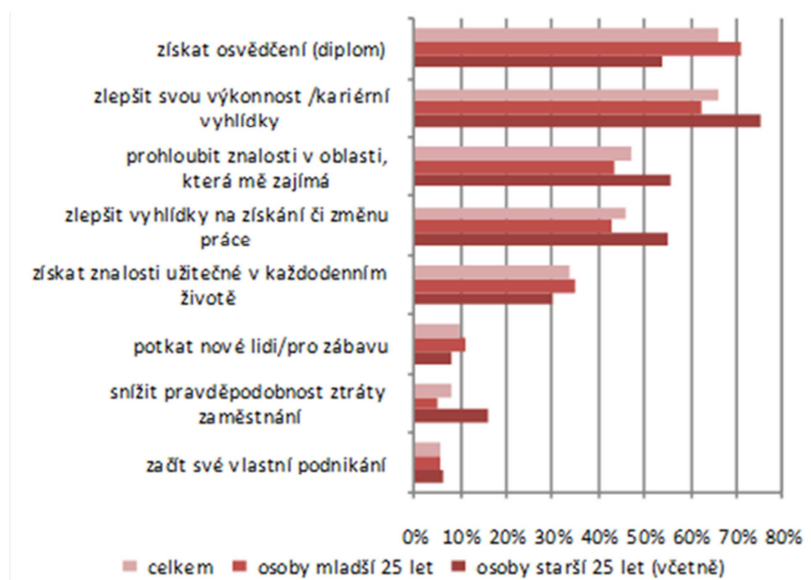

Zdroj⁵⁴

⁵³ ČEPELKA, O., Z. PALÁN a J. SIMOVÁ. *Další vzdělávání v Libereckém kraji: analýza a evaluace poptávky, nabídky a dalšího vývoje*. Vyd. 1. Praha: Asociace institucí vzdělávání dospělých ČR, 2012, s. 27. ISBN 978-80-904531-4-2.

⁵⁴ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Vzdělávání dospělých v České republice: výstupy z šetření Adult Education Survey 2011*. Praha, 2013, s. 31. ISBN 978-80-250-2354-9.

Graf 3: Důvody účasti ve formálním vzdělávání podle věku účastníka

Zdroj⁵⁵

Typologii motivů jednotlivců účastnících se dalšího vzdělávání, kterou bychom mohli sestavit z výsledků výše uvedených výzkumů, provedených u nás, lze načrtnout takto: na prvním místě rozhodně dominují profesní důvody, následují motivy kognitivní, tj. prohloubení vlastních znalostí a dále motivy sociální, tj. potkat nové lidi, popř. zlepšit svoji sociální pozici. Motivem, který doposud nebyl uveden a který je zároveň společný pro všechny účastníky bez rozdílu věku je získání diplomu.

4.3 Bariéry ve vzdělávání dospělých

V předchozí podkapitole byly naznačeny motivy, které vedou dospělého účastníka k návratu do formálního vzdělávání. Faktorem, který ovlivňuje účast / neúčast, však mohou být i bariéry jako protipól motivů.

Odborná literatura uvádí mezi nejčastějšími důvody k neúčasti na vzdělávání dospělých, tedy bariérami, tyto: nedostatek finančních prostředků, nedostatek času, vyplývající z velkého množství pracovních a rodinných povinností; přesvědčení, že dosažené vzdělání je dostačující; předešlé špatné zkušenosti z počátečního vzdělávání

⁵⁵ Vzdělávání dospělých v České republice: výstupy z šetření Adult Education Survey 2011. Praha: Český statistický úřad, 2013. ISBN 978-80-250-2354-9.

a z nich plynoucí necht' se do formálního vzdělávání vracet; zjištění, že vzdělávací snaha nevedla k žádné změně (např. v případě nezaměstnaných).

Palán (2008, s. 170) shrnuje vnitřní a vnější bariéry do tří okruhů:

1. jedinec se **nechce** vzdělávat - zde hrají roli již zmíněné negativní zkušenosti z předchozího vzdělávání, které jedince od úvah o dalším vzdělávání odrazují; lidé žijící na hranici životního minima se vzdělávání účastnit nemohou, oproti tomu lidé s vysokým postavením docházejí k závěru, že pokud takového postavení dosáhli, učit se již nemusí; dále se nechtějí vzdělávat lidé nevzdělaní, kteří mají sklony k uspokojení (neví, že neví); problémové skupiny obyvatelstva; mladí, kteří vědí vše a staří, kteří mají pocit, že pro ně již vzdělávání není.
2. jedinec se **nemůže** vzdělávat - z důvodů finančních či rodinných, z nedostatku příležitosti, času, popř. místní nedostupnosti
3. jedinec se **neumí** vzdělávat - dospělému chybí vzdělávací návyky a motivující zkušenost se vzděláváním, nemá k učení vztah.⁵⁶

Podrobněji se bariérám ve vzdělávání dospělých věnoval již zmíněný výzkum **Vzdělávání dospělých 2005** autorů M. a L. Rabušicových (2008), který přinesl zjištění, že v souhrnu lze hovořit o dvou kategoriích bariér:

1. vnitřní - osobnostní bariéry, jež jsou:
  - akceptace zažitého tradičního modelu kontinuálního vzdělávání, umístěného do mladého věku
  - vlastní přesvědčení o dostatečnosti znalostí a dovedností pro výkon profese
  - malý zájem o osobní rozvoj cestou formálního vzdělávání
  - demotivující zkušenosti ze školy (ve škole se jedinci nedařilo, nelíbilo....)
2. vnější - situační bariéry, jimiž jsou nedostatek vnějších impulzů ke vzdělávací aktivitě:
  - není nutné studovat ke zlepšení pozice v zaměstnání ani pro získání zaměstnání
  - nedostatek finančních prostředků
  - přílišná pracovní zaneprázdněnost, zaměstnanost koníčky
  - nedostatek času kvůli péči o děti nebo rodinu
  - zdravotní důvody

---

⁵⁶ PALÁN, Z, T. LANGER. *Základy andragogiky*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008, s. 170. ISBN 978-80-86723-58-7.

Tabulka 4: Důvody, proč respondenti nepokračovali dále ve formálním vzdělávání podle věkových kategorií, rok 2005 (sloupcová procenta, soubor Vzdělávání dospělých 2005)

	20 - 29	30 - 39	40 - 49	50 - 59	60 - 64
Dosáhla jsem dostatečného vzdělání	24,1	27,7	33,1	29,2	23,9
Chtěl/a jsem začít pracovat	27,7	27,3	22	21,7	17,2-
Musel/a jsem pracovat (finanční důvody)	10,0-	10,2-	13,1	19,5	27,6+++
Rodinné důvody (např. sňatek, těhotenství)	2,7	8,6	7,3	9	8,2
Nelíbilo se mi ve škole	11,8++	8,2	4,5	6,4	4,5
Nedařilo se mi ve škole	7,3	7	7,3	5,6	5,6
Zdravotní důvody	2,3	1,2	0	0,7	1,5
Nedostal/a jsem se na školu dle svých představ	9,1++	5,5	5,7	2,6-	4,1
Odešel jsem na vojnu	0,9	2	3,3	4,1	2,6
Jiný důvod	4,1	2,3	3,7	1,1	4,9
Celkem (N = 1256)	100%	100%	100%	100%	100%

Zdroj⁵⁷

Cílem průzkumu s názvem **Vzdělávání dospělých v ČR**, který provedla ve spolupráci s Asociací institucí vzdělávání dospělých ČR a společností Factum Invenio společnost Donath-Burson-Marsteller v roce 2009 bylo popsat postoje laické i odborné veřejnosti k hlavním aktuálním problémům a příležitostem vzdělávání dospělých v České republice. Průzkum byl prováděn pomocí elektronických dotazníků i v rámci tematických diskusních skupin. Respondenti v něm byli tázáni mimo jiné i na hlavní motivátory a bariéry ve vzdělávání dospělých. Jako nejzásadnější bariéry byly uváděny tyto:

- nedostatek finančních prostředků: tento důvod uváděla naprostá většina lidí, a to zejména ti lidé, kteří byli bez práce a dále matky na mateřské dovolené (u těch jinak motivace ke studiu nechybí)
- nedostatek času: zásadní problém pro zaměstnané a matky s dětmi
- nedostatek motivace, lenost
- náročnost vzdělávání
- nedůvěra v efektivnost dalšího vzdělávání při hledání práce
- nízká informovanost⁵⁸

⁵⁷ RABUŠICOVÁ, M. (ed.), L. RABUŠIC (ed.). *Učíme se po celý život?: o vzdělávání dospělých v České republice*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 35. ISBN 978-80-210-4779-2.

⁵⁸ DONATH BURSON MARSTELLER, *Vzdělávání dospělých v ČR* [online]. © 20. 11. 2009 [cit. 2015-11-15]. Dostupné z: <http://www.dbm.cz/pruzkumy/127-vzdelavani-dospelych-v-cr>.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUM

Úvod praktické části práce je věnován vymezení výzkumného cíle práce. V dalších podkapitolách budou představeny výzkumné otázky, stanoveny hypotézy, operacionalizovány proměnné s následnou charakteristikou výzkumného vzorku a popisem sběru dat. Hlavní část praktické práce je věnována analýze dat, prezentaci výsledků a závěrečné diskusi.

5.1 Vymezení výzkumného cíle

Hlavním úkolem výzkumné části práce je za pomoci dotazníkového šetření zjištění **motivů dospělých pracujících k formálnímu studiu na terciární úrovni.**

5.2 Představení výzkumných otázek a hypotéz

Na základě studia odborné literatury z oblasti andragogiky i výsledků průzkumů na téma motivů dospělých k dalšímu vzdělávání byly formulovány následující výzkumné otázky a hypotézy:

Výzkumné otázky

VO1. Jaké jsou vnitřní motivy pracujících dospělých ke studiu na terciární úrovni?

VO2. Jaké jsou vnější motivy pracujících dospělých ke studiu na terciární úrovni?

Hypotézy byly rozčleněny dle výzkumných otázek do dvou skupin - vnitřní motivy, vnější motivy.

Vnitřní motivy

Hypotéza č. 1 „*U studentů s vyšším než sekundárním vzděláním převládá v rozhodnutí vrátit se do formálního vzdělávání motivační faktor osobního rozvoje více, než u studentů se sekundárním vzděláním.*“

Existuje reálný předpoklad, že u studentů, kteří již úspěšně vystudovali vyšší odbornou školu nebo vysokou školu, bude dominantnějším motiv osobního rozvoje, tak jak to vyplývá například i z citovaného výzkumného šetření M. a L. Rabušicových v kapitole 4.2.

Hypotéza č. 2 „*U studentů, jejichž rodiče mají vyšší vzdělání, převládá motiv vyšší prestiže a společenského ohodnocení více, než u studentů, jejichž rodiče mají nižší vzdělání.*“

Hypotéza vychází z předpokladu, že pro vysokoškolsky vzdělanou rodinu je vzdělání mimo jiné též záležitostí prestiže a určitého společenského statutu.

Vnější motivy

Hypotéza č. 3 „*U starších studentů převládá motiv snížení pravděpodobnosti ztráty zaměstnání častěji než u studentů mladších.*“

Hypotéza vychází z poznatků většiny citovaných výzkumů, tj. že starší studenty vzhledem k jejich věku častěji ke studiu motivuje snížení pravděpodobnosti ztráty zaměstnání.

Hypotéza č. 4 „*U mladších studentů se motiv nespokojenosti se stávajícím zaměstnáním objevuje častěji, než u studentů starších.*“

Hypotéza vychází z předpokladu, že mladší lidé mají v oblasti postavení na trhu práce vyšší ambice než lidé starší.

5.3 Operacionalizace

Výzkumný problém pracuje v hypotézách s tzv. proměnnými, tj. „prvky zkoumání, které nabývají různé hodnoty“⁵⁹, které je nutné definovat. Nezávisle proměnné:

Věk - zjišťováno položkou č. 2 v dotazníku. Věk je pro potřeby výzkumu kategorizován do 2 proměnných: *mladí dospělí*, tj. respondenti ve věku do 30 let a *starší dospělí*, tj. respondenti nad 31 let.

---

⁵⁹ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, Edice pedagogické literatury, s. 48. ISBN 80-85931-79-6.

Nejvyšší dosažené vzdělání respondenta - zjišťováno položkou č. 3 v dotazníku. Respondenti mohli vybírat z 6 možností. Kategorizováno do 2 proměnných: *sekundární vzdělání* - ukončené středoškolské odborné vzdělání a středoškolské všeobecné (gymnázium) a *vyšší než sekundární vzdělání* - středoškolská nástavba, vyšší odborná škola, vysokoškolské bakalářské, vysokoškolské úplné (titul Ing., Mgr., JUDr., MUDr. atp.) a dále postgraduální studium.

Nejvyšší dosažené vzdělání rodičů respondenta - zjišťováno položkou č. 4 v dotazníku. Respondenti mohli vybírat ze 7 možností. Kategorizováno do 2 proměnných: *sekundární vzdělání*, tj. učební obor, ukončené středoškolské odborné vzdělání a středoškolské všeobecné (gymnázium) a *vyšší než sekundární vzdělání*, tj. středoškolská nástavba, vyšší odborná škola, vysokoškolské bakalářské, vysokoškolské úplné (titul Ing., Mgr., JUDr., MUDr. atp.) a dále postgraduální studium.

Závisle proměnné jsou pro potřeby této práce jednotlivé specifické motivy, zjišťovány položkou č. 10 dotazníku:

- **Osobní rozvoj**
- **Vyšší prestiž, společenské ohodnocení**
- **Snížení pravděpodobnosti ztráty zaměstnání**
- **Nespokojenost se stávajícím zaměstnáním**

5.4 Výzkumná metodika

Volbě metod, které jsou pro daný výzkum nejvhodnější, musí dle Průchy předcházet důkladné rozpoznání, co má cílem a tématem výzkumu být. Vzhledem k faktu, že si výzkum neklade za cíl vytvářet nové teorie, tak jak je tomu ve výzkumu kvalitativním, nýbrž verifikovat teorie již existující a dále s ohledem na velký soubor dat, byl zvolen přístup kvantitativní. Jeho výhodami je poměrně snadný výběr vzorku, rychlý sběr dat, možnost zkoumat velký soubor subjektů a jevů, poznatky lze zobecnit na širší soubor a jeho výsledky jsou objektivní, tj. nezávislé na výzkumníkovi. Oproti tomu nevýhodou může být fakt, že se výzkumník nedostává do přímého kontaktu se zkoumaným

subjektem a interpretace výsledků nemusí přihlížet k jejich rozmanitostem, postojům a prožitkům.⁶⁰

Výzkumným nástrojem byl zvolen polostrukturovaný elektronický online dotazník přiměřeného rozsahu, jehož nespornou výhodou je nízká časová a finanční náročnost administrace. Průcha uvádí, že „*Dotazník je výzkumný nástroj, jehož účelem je získat v písemné podobě data obvykle od velkého počtu subjektů. Používá se nejčastěji pro zjišťování názorů a postojů různých skupin respondentů, ale i pro získání hodnotících soudů o jevech edukační a jiné reality i o vlastnostech samotných subjektů.*“⁶¹

5.5 Sběr dat a zpracování dat

Po důkladném zvážení cíle výzkumu a vymezení skupiny osob, která má být dotazována, byly stanoveny hypotézy, na jejichž základě byly pro účely dotazníku formulovány uzavřené otázky, polouzavřené otázky, u nichž byly vyjmenovány nejpravděpodobnější varianty odpovědí a zároveň uvedena volná varianta odpovědi „jiné“ vzhledem k potřebě ponechání možnosti volnějšího vyjádření respondenta vlastními slovy a otázky škálované, u nichž respondent hodnotil posuzovaný jev pomocí zadané stupnice. Pořadí otázek vycházelo z logické struktury dotazníku. Konkrétně byl použit online formulář *Google Forms*, který nabízí možnost při jeho vytváření volit různé typy odpovědí a nastavit, zda je odpověď na otázku povinná. Ke zjištění času potřebného k vyplnění dotazníku a ověření jeho celkové srozumitelnosti byla provedena pilotáž na vzorku 5 respondentů, kterým byl odkaz na elektronický dotazník s žádostí o vyplnění zaslán prostřednictvím e-mailu. Po proběhlé pilotáži došlo k doplnění vysvětlivky k termínu terciární vzdělávací úroveň, kvůli zajištění úplné srozumitelnosti tématu šetření a dále k úpravě v otázce č. 4 - přidání další možnosti „Střední odborné učiliště“. Jiné úpravy dotazníku nebyly potřebné.

---

⁶⁰ PRŮCHA, J. *Andragogický výzkum*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014, Pedagogika (Grada). s. 107. ISBN 98-80-247-5232-7.

⁶¹ Tamtéž, s. 107.

Rozeslání dotazníku bylo uskutečněno formou zveřejnění prosby o vyplnění na webových stránkách sociální sítě uzavřené skupiny studentů Vyšší odborné školy pedagogické a sociální a dále sociální sítě uzavřené skupiny studentů Univerzity Jana Amose Komenského. Z důvodu zúžení okruhu respondentů pouze na dospělé pracující studenty, kteří se účastní nebo účastnili formálního studia na terciární úrovni, byli požádáni o vyplnění anonymního dotazníku pouze tito. Výzkumu se zúčastnilo celkem 189 respondentů, což lze hodnotit jako poměrně velkou návratnost, vzhledem k již uvedenému faktu nulového kontaktu výzkumníka se zkoumaným subjektem.

Výzkum proběhl v měsících červenec - srpen - září 2015.

Získaná data od jednotlivých respondentů byla aplikací Google Forms automaticky stahována a následně byla převedena do aplikace MS Excel, kde byla za pomoci kontingenčních tabulek vyhodnocena statisticko-matematickými výstupy do přehledných grafů a tabulek.

5.6 Výzkumný soubor

Výzkumného šetření se zúčastnilo 189 dospělých pracujících studentů formálního studia na terciární úrovni. V následující kapitole je spolu s dalšími zjištěnými fakty výzkumný soubor blíže popsán dle faktorů, které účast dospělých pracujících v dalším formálním vzdělávání nejvíce ovlivňují.

5.7 Interpretace výsledků výzkumu

Pohlaví respondenta

Pomocí dotazu č. 1 v dotazníku bylo zjišťováno pohlaví respondentů. 163 odpovídajících byly ženy - tedy celých 84,65% a 26 muži (15,35%). Velkou převahu žen ve výzkumném souboru lze vysvětlit obecnou větší ochotou žen k vyplňování dotazníků, jak ostatně konstatuje i provozovatel dotazníkové služby *Vyplň.to*, Marek Demčák: „*nejochotněji vyplňují online dotazníky vysokoškolsky vzdělané ženy do 40 let*“.⁶²

---

⁶² DEMČÁK, M. *Online dotazník - jak na to?* [online].© 1. 1. 2014 [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: <http://www.online-dotaznik.cz/>.

Věkové zastoupení

Věk byl v dotazníku zjišťován přímým dotazem č. 2. Nejstaršímu respondentovi bylo v době provádění výzkumu 56 let, nejmladšímu 19 let. Průměrný věk respondentů byl 32 let. Mladší dospělí, tedy respondenti ve věku do 30 let byli zastoupeni v počtu 90 osob, což činilo 47,62% celého výzkumného souboru. Nepatrně početněji tak byla zastoupena věková skupina starších dospělých v počtu 99 osob (52,38%). Následující tabulka 5 představuje věkové zastoupení respondentů dle kategorizace na mladší dospělé a starší dospělé.

Tabulka 5: Věkové zastoupení respondentů dle kategorií

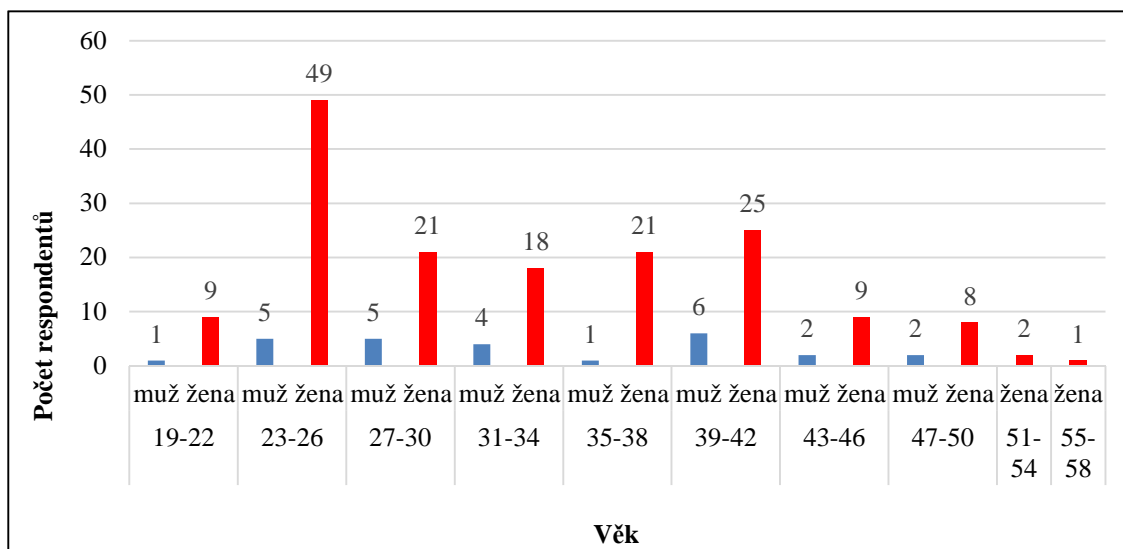
Věkové rozmezí respondentů	Počet respondentů	V %	Kategorie	Počet respondentů	V %
19-22	10	5,29	Mladí dospělí	90	47,62
23-26	54	28,57			
27-30	26	13,76			
31-34	22	11,64	Starší dospělí	99	52,38
35-38	22	11,64			
39-42	31	16,40			
43-46	11	5,82			
47-50	10	5,29			
51-54	2	1,06			
56	1	0,53			

Zdroj⁶³

Histogram Graf 4 představuje věkové složení respondentů dle pohlaví.

⁶³ Autorka práce, 2016 (vlastní šetření).

Graf 4: Věkové zastoupení respondentů dle pohlaví

Zdroj⁶⁴

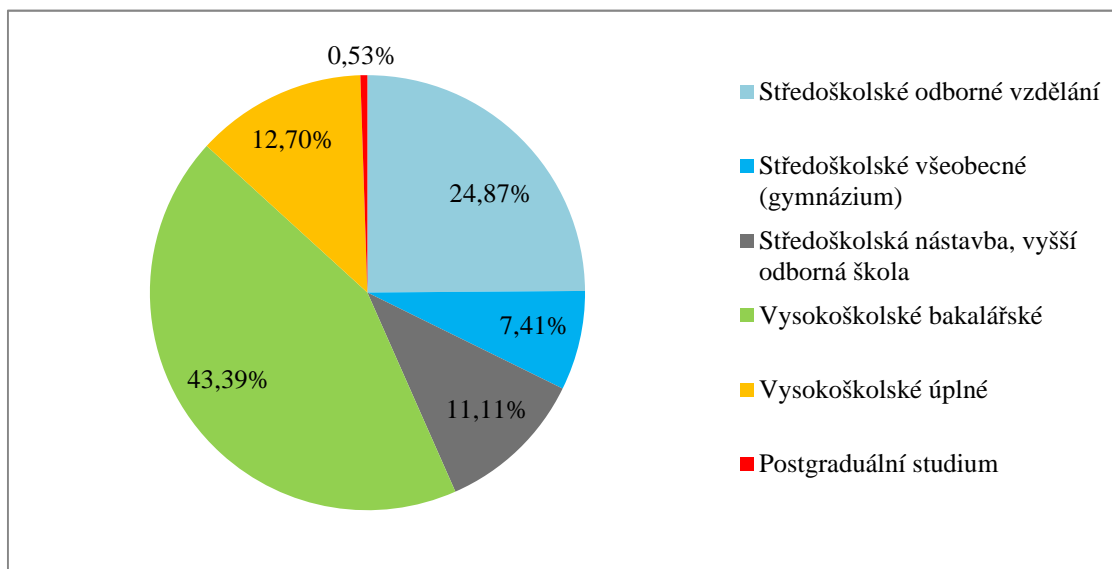
Dosažené vzdělání

Faktorem, hrajícím roli v rozhodnutí dospělého pracujícího člověka vrátit se zpět do formálního vzdělávacího procesu je také jeho dosažené vzdělání, graf 5. Údaj byl zjišťován dotazem č. 3. Největší podíl tvořili, v počtu 82 (43,39%) respondenti s vysokoškolským bakalářským vzděláním, následovali středoškolsky odborně vzdělaní lidé v počtu 47 respondentů (24,87%), 24 respondentů uvedlo jako svoje nejvyšší dosažené vzdělání vysokoškolské (12,70%), 21 respondentů uvedlo středoškolskou nástavbu či vyšší odbornou školu (11,11%), 14 respondentů úspěšně dokončilo studium gymnázia (7,41%) a 1 respondent uvedl postgraduální studium (0,53%).

⁶⁴ Autorka práce, 2016 (vlastní šetření).

Graf 5: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů v procentech

Zdroj⁶⁵

Rozdělení dle stanovených kategorií nejvyššího dosaženého vzdělání respondentů, tj. na sekundární a vyšší než sekundární a dle pohlaví ukazuje tabulka 6.

Tabulka 6: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání? Dle kategorií a pohlaví

Nejvyšší dosažené vzdělání	Počet respondentů	Kategorie vzdělání	Počet respondentů	Z toho ženy	Z toho muži
Středoškolské odborné vzdělání	47	Sekundární	61	54	7
Středoškolské všeobecné (gymnázium)	14				
Středoškolská nástavba, vyšší odborná škola	21	Vyšší než sekundární	128	109	19
Vysokoškolské bakalářské	82				
Vysokoškolské úplné	24				
Postgraduální studium	1				
Celkem	189		189	163	26

Zdroj⁶⁶

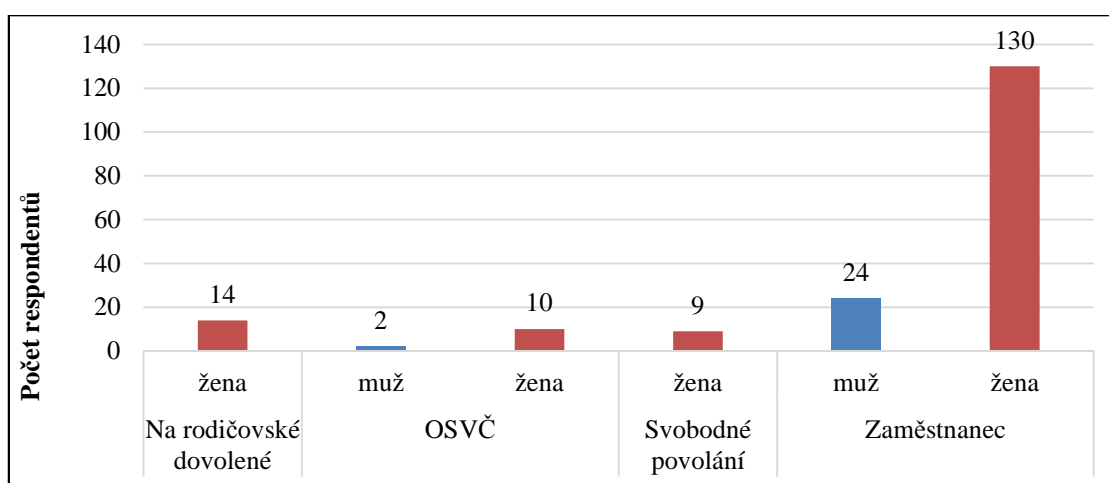
⁶⁵ Autorka práce, 2016 (vlastní šetření).

⁶⁶ Autorka práce, 2016 (vlastní šetření).

Ekonomický status

Další zjišťovanou charakteristikou výzkumného souboru byl ekonomický status respondentů. Dotazník tuto skutečnost zjišťoval dotazem č. 5, graficky znázorněno na grafu 6. Nejpočetněji byli zastoupeni respondenti zaměstnanci v počtu 154 osob, tj. 81,48%, osoby samostatně výdělečně činné v počtu 12 osob (6,35%). Na rodičovské dovolené bylo v době dotazníkového šetření 14 osob, což činí 7,41% a devět osob (4,76%) vykonávalo v této době svobodné povolání.

Graf 6: Jaký je Váš současný ekonomický status? (dle pohlaví)

Zdroj⁶⁷

Po jaké době pokračovali respondenti ve studiu

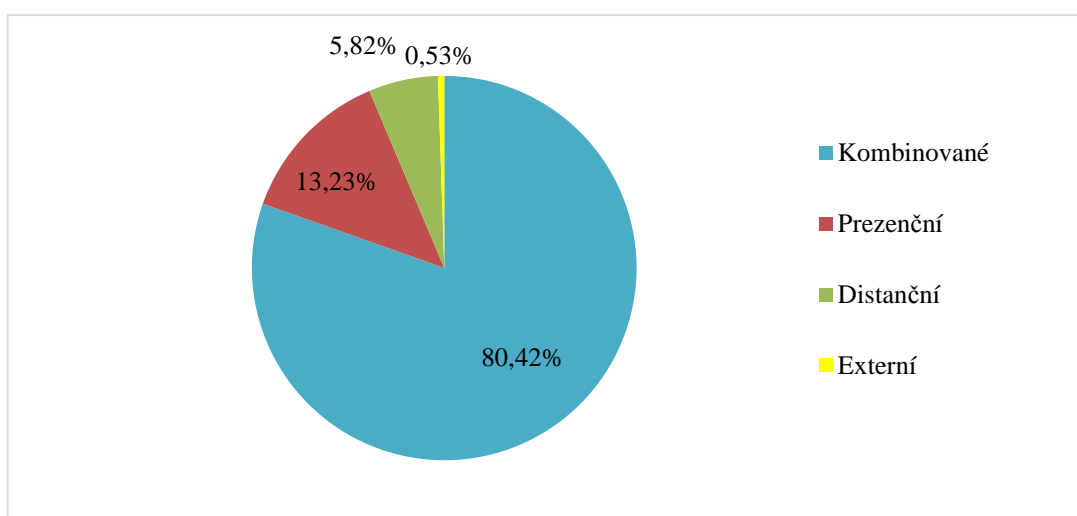
Na dotaz č. 6 dotazníku: „Po jaké době od ukončení střední školy/vyšší odborné školy/vysoké školy pokračujete nebo jste pokračoval/a ve studiu?“, odpovídali respondenti dle předpokladu ve shodě s věkovým zastoupením výzkumné skupiny. Např. údaj o vrácení se ke studiu v rozmezí 0 až 4 let, byl s jednou výjimkou (muž, 40 let, pokračující ve studiu v navazujícím doktorském studijním programu) uváděn výhradně respondenty v kategorii mladších dospělých, kde existuje reálný předpoklad, že studující rovnou pokračují v navazujících studijních programech, nebo se navracejí ke studiu po krátkém působení na pracovním trhu.

⁶⁷ Autorka práce, 2016 (vlastní šetření).

Forma studia

Otázka č. 7 dotazníku zjišťovala, jaké formy studia se studující při návratu k formálnímu studiu účastnili nebo právě účastní. Respondenti v drtivé většině - celkem ve 152 případech - uváděli svou účast v kombinované formě studia (80,42%), 25 studentů uvedlo, že studují v prezenční formě studia (13,23%), 11 (5,82%) osob uvedlo, že studují v distanční formě studia a jeden respondent (0,53%) uvedl externí formu. Grafické znázornění v grafu 7.

Graf 7: Při návratu k formálnímu studiu jste se účastnil/účastníte jaké jeho formy?

Zdroj⁶⁸

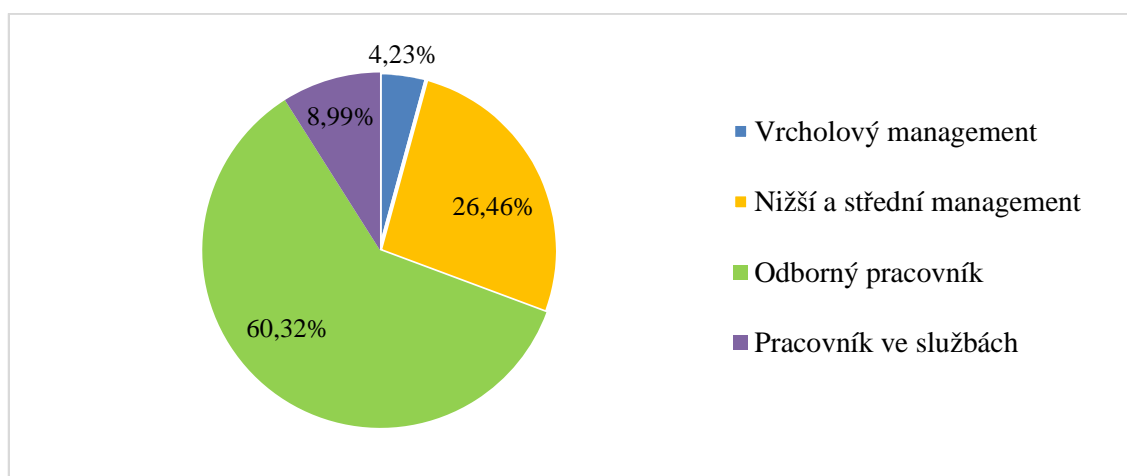
Kategorie pracovního zařazení

Na své pracovní zařazení byli účastníci výzkumu dotazováni prostřednictvím dotazu č. 8 dotazníku: „Do jaké kategorie spadá Vaše pracovní zařazení?“ Respondenti měli na výběr ze 4 volitelných odpovědí. Zároveň bylo v dotazníku k dispozici pole pro vyplnění pracovního zařazení jiného, než uvedeného v dotazu č. 8. Do tohoto pole uvedli své pracovní zařazení pouze 3 respondentky; 1 učitelka mateřské školy, 1 letuška a poslední respondentka uvedla „cateringová společnost“. Všechny tři respondentky však zároveň uvedly své pracovní zařazení již v dotazu č. 8, autorka šetření tak informace z pole č. 9 považovala pouze za doplňující. 114 respondentů uvedlo své

⁶⁸ Autorka práce, 2016 (vlastní šetření).

pracovní zařazení odborný pracovník (technik, učitel, zdravotní sestra, referent, atd.), 50 respondentů uvedlo, že zastávají pozici v nižším a středním managementu, 17 respondentů uvedlo pozici pracovníka ve službách (ošetřovatel, prodavač, atd.). 8 respondentů uvedlo, že zastává pozici ve vrcholovém managementu. Procentuální vyjádření pracovního zařazení respondentů vyjadřuje graf 8.

Graf 8: Kategorie pracovního zařazení respondentů

Zdroj⁶⁹

Podpora rodiny

Otázka č. 12 dotazníku, zjišťovala míru podpory studentů ze strany rodiny: „*Byli jste při svém studiu rodinou plně podporováni?*“. Odpovídající volili na pětibodové škále, kde 1 (Rozhodně ano) značila nejvyšší míru podpory až po stupeň 5 (Rozhodně ne). 126 respondentů (66,66%) uvedlo výhradní podporu rodiny, tj. stupeň 1; 27 respondentů (14,28%) uvedlo stupeň 2, tj. spíše ano, 21 respondentů (11,11%) se k otázce podpory ze strany rodiny vyjádřilo neutrálně. 11 (5,82%) respondentů uvedlo na škále stupeň 4, tedy spíše nepodporu ze strany rodiny a 2 (1,05%) respondenti dokonce uvedli, že je rodina při jejich studiu rozhodně nepodporuje. Blíže tabulka 7.

⁶⁹ Autorka práce, 2016 (vlastní šetření).

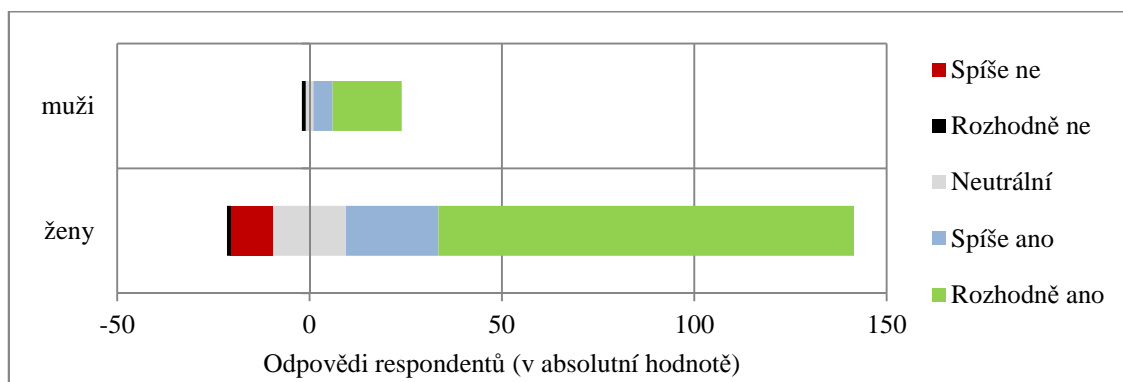
Tabulka 7: Byli jste při svém studiu rodinou plně podporováni? (dle pohlaví)

Podpora rodiny	Počet respondentů	Z toho ženy	Z toho muži
Rozhodně ano (1)	126	108	18
Spíše ano (2)	29	24	5
Neutrální odpověď (3)	21	19	2
Spíše ne (4)	11	11	0
Rozhodně ne (5)	2	1	1
Celkem	189	163	27

Zdroj⁷⁰

Odpovědi respondentů na otázku: „Byli jste při svém studiu rodinou plně podporováni?“ přinesly následující zjištění: po sečtení odpovědí rozhodně ne, spíše ne a odpovědí neutrálních, uvedla bezmála pětina (18%) respondentů (muži i ženy), že cítí minimální nebo žádnou podporu ve studiu ze strany rodiny. Jak vykresluje následující graf 10, více se necítily ze strany rodiny podporovány ženy. Většina respondentů (82,02%) na dotaz odpověděla „rozhodně ano“ a „spíše ano“. Blíže graf 9.

Graf 9: Byli jste rodinou plně podporováni? (dle pohlaví)

Zdroj⁷¹

⁷⁰ Autorka práce, 2016 (vlastní šetření).

⁷¹ Autorka práce, 2016 (vlastní šetření).

Motivy k formálnímu studiu na terciární úrovni

Motivy dospělých pracujících ke studiu zjišťoval dotazník baterií 8 otázek s pětibodovou škálou možných odpovědí od 1 (Hlavní motiv) až po 5 (Rozhodně není motiv). Četnost odpovědí respondentů představuje tabulka 8.

Tabulka 8: Vyjádřete, v jaké míře Vás uvedené důvody (motivy) vedly k návratu ke studiu (dle četnosti odpovědí)

Motivy k návratu ke studiu	Hlavní motiv 1	2	3	4	Rozhodně není motiv 5
Vyšší prestiž, společenské ohodnocení	62	62	10	40	15
Osobní rozvoj	118	56	10	3	2
Rodinné prostředí - vedení rodičů ke vzdělání	30	52	16	46	45
Požadavek zaměstnavatele na vyšší vzdělání	45	35	14	37	58
Vyšší příjem	59	61	14	38	17
Nespokojenost ve stávajícím zaměstnání	33	38	14	49	55
Snížení pravděpodobnosti ztráty zaměstnání	58	55	11	38	27
Získání titulu	89	47	10	25	18

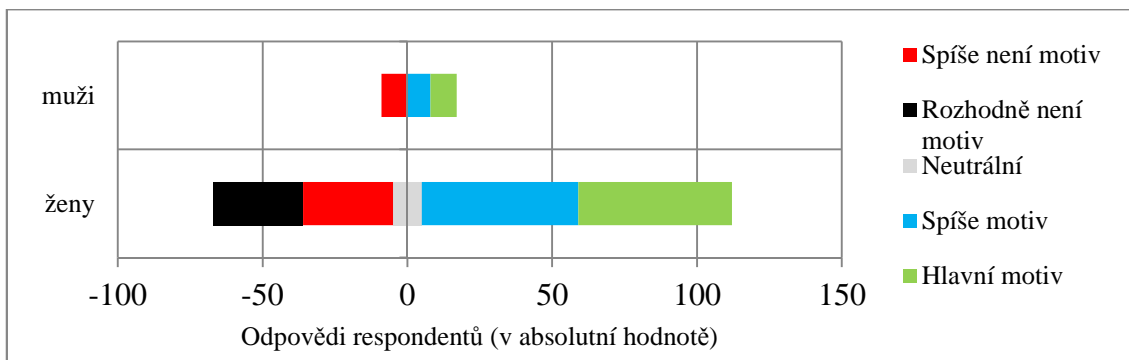
Zdroj⁷²

Vyšší prestiž, společenské ohodnocení

Motiv „Vyšší prestiž, společenské ohodnocení“ lehce dominoval v rozhodnutí dospělých pracujících studovat vyšší odbornou nebo vysokou školu, a to jak u žen, tak i u mužů. Odpověď „hlavní motiv“ a „spíše je motiv“, uvedlo celkem 65,60% respondentů. Pro 29,10% respondentů není vyšší prestiž nebo společenské ohodnocení motivem k návratu nebo pokračování ve studiu. 5,30% respondentek odpovědělo neutrálně. Odpovědi respondentů zobrazeny v grafu 10.

⁷² Autorka práce, 2016 (vlastní šetření).

Graf 10: Vyjádřete, v jaké míře Vás motiv vyšší prestiž, společenské ohodnocení vedl k návratu ke studiu (dle pohlaví)

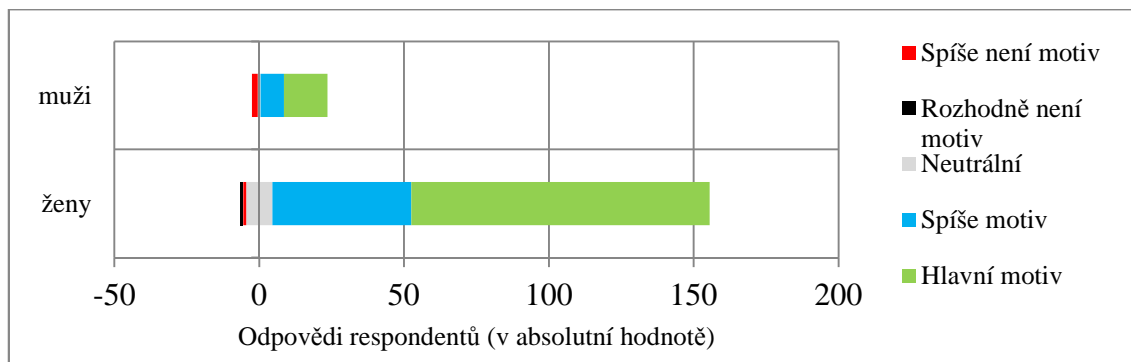
Zdroj⁷³

Osobní rozvoj

Odpověď „hlavní motiv“ a „spíše motiv“ u motivu osobní rozvoj, uvádělo celých 92,06% všech respondentů. Tento motiv k návratu nebo pokračování ve formálním studiu byl pro dospělé pracující respondenty nejvíce dominantním z osmi možných variant odpovědí v dotazníku. Tak silný příklon respondentů k motivu osobního rozvoje lze vysvětlit současným faktem, že více jak 67% respondentů uvádělo v době šetření jako své nejvyšší dosažené vzdělání vyšší než sekundární. Lidé s vyšším vzděláním obecně považují vzdělání za vysokou hodnotu, s vyšším vzděláním přichází navíc obvykle lepší uplatnění na trhu práce, z něj plynoucí větší spokojenost v zaměstnání a lepší finanční ohodnocení a tyto motivy tedy nejsou v jejich rozhodování dominantní, protože jejich potřeby v těchto oblastech jsou dostatečně saturované. Odpovědi respondentů dle pohlaví představuje graf 11.

⁷³ Autorka práce, 2016 (vlastní šetření).

Graf 11: Vyjádřete, v jaké míře Vás motiv osobní rozvoj vedl k návratu ke studiu (dle pohlaví)

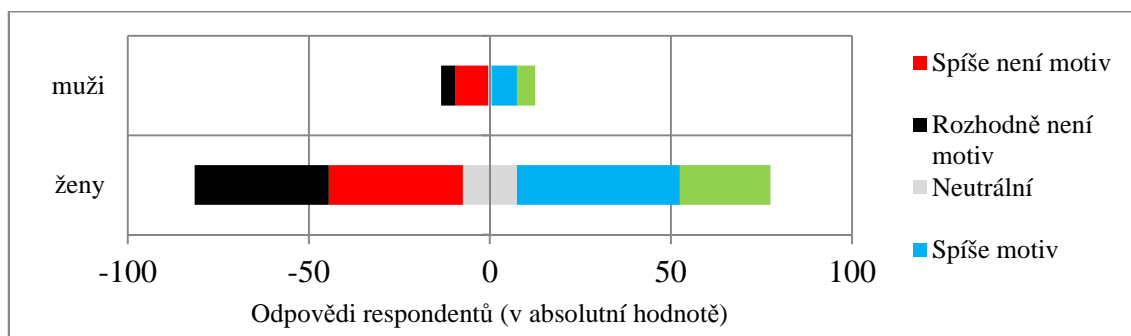

Zdroj⁷⁴

Rodinné prostředí (vedení rodičů ke vzdělání)

Jak již bylo zmíněno v kapitole 4.2, plány studentů pokračovat v dalším studiu, samotný typ a průběh jejich studia ovlivňuje vzdělání, zaměstnání a sociální postavení jejich rodičů. Autorka šetření zjišťovala vliv rodinného prostředí a vedení rodičů ke vzdělání na motivy studentů k pokračování ve formálním studiu prostřednictvím dotazu: „Vyjádřete, v jaké míře Vás motiv rodinné prostředí (vedení rodičů ke vzdělání) vedl k návratu ke studiu?“. Odpovědi respondentů, graf 12, však zjištění citovaného výzkumu plně nepodpořily. Muži i ženy ve shodě uváděli motiv vedení ke studiu a vzdělání ze strany rodičů pouze v 43,38%, 8,47% respondentů se vyjádřilo neutrálně a 48,14%, tedy necelá polovina všech respondentů uvedla do dotazníku, že rodinné prostředí, vedení rodičů ke vzdělání pro ně „rozhodně není motiv“ nebo „spíše není motiv“.

Graf 12: Rodinné prostředí (vedení rodičů ke vzdělání)

Zdroj⁷⁵

⁷⁴ Autorka práce, 2016 (vlastní šetření).

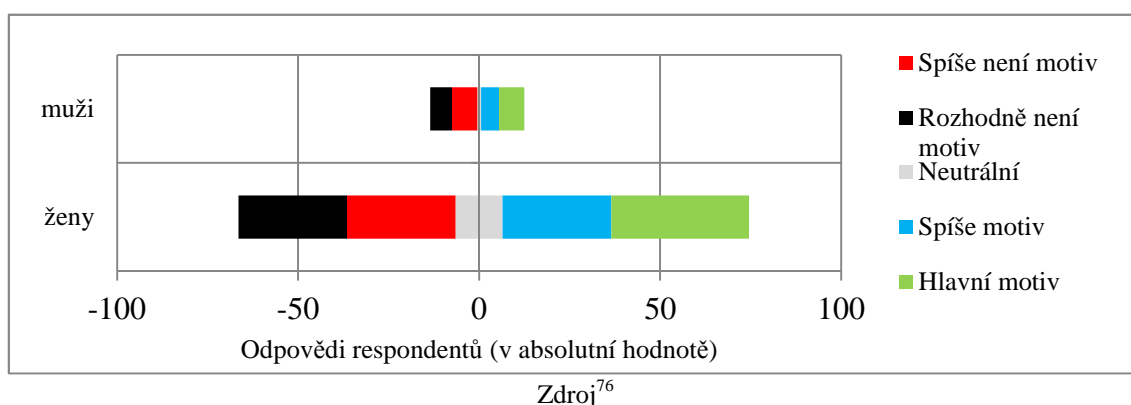
⁷⁵ Autorka práce, 2016 (vlastní šetření).

Požadavek zaměstnavatele na vyšší vzdělání

S měnícími se požadavky na práci rostou současně i požadavky zaměstnavatelů na profesní kvalifikaci svých zaměstnanců. Požadavek zaměstnavatele na vyšší vzdělání tedy může být pro dospělého pracujícího silným vnějším motivem. Autorka výzkumu tento motiv ověřovala prostřednictvím otázky: „Vyjádřete, v jaké míře Vás motiv požadavek zaměstnavatele na vyšší vzdělání vedl k návratu ke studiu“. V odpovědích respondentů převažovaly odpovědi „spíše není motiv“ a „rozhodně není motiv“. Nadpoloviční většina (50,26%) tak uvedla, že pro ni není požadavek ze strany zaměstnavatele na vyšší vzdělání motivem k dalšímu studiu. 47,08% respondentů naopak uvedlo odpověď „hlavní motiv“ a „spíše motiv“, 2,65% respondentů uvedlo neutrální odpověď. Odpovědi respondentů dle pohlaví blíže v grafu 13.

Graf 13: Vyjádřete, v jaké míře Vás motiv požadavek zaměstnavatele na vyšší vzdělání vedl k návratu ke studiu (dle pohlaví)

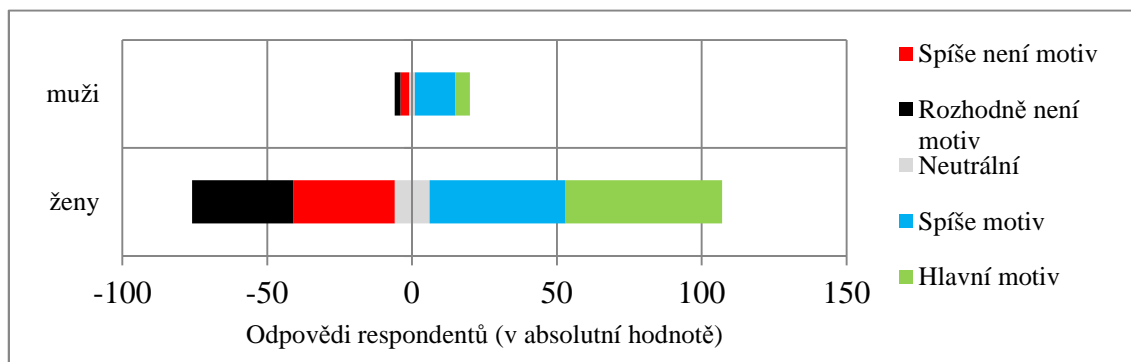
Vyšší příjem

Vyšší příjem bývá dle provedených výzkumů silným motivačním faktorem k dalšímu studiu. Autorka šetření zjišťovala tento motiv u respondentů pomocí dotazu: „Vyjádřete, v jaké míře Vás motiv vyššího příjmu vedl k návratu ke studiu.“ V 63,49% respondenti uváděli, že pro ně je motiv vyššího příjmu motivem hlavním, popřípadě spíše motivem. 29,10% respondentů uvedlo, že motiv vyššího příjmu pro ně spíše

⁷⁶ Autorka práce, 2016 (vlastní šetření)

motivem není nebo rozhodně není. 7,41% respondentů se vyjádřilo neutrálně. Blíže s rozdělením dle pohlaví graf 14.

Graf 14: Vyjádřete, v jaké míře Vás motiv vyššího příjmu vedl k návratu ke studiu

Zdroj⁷⁷

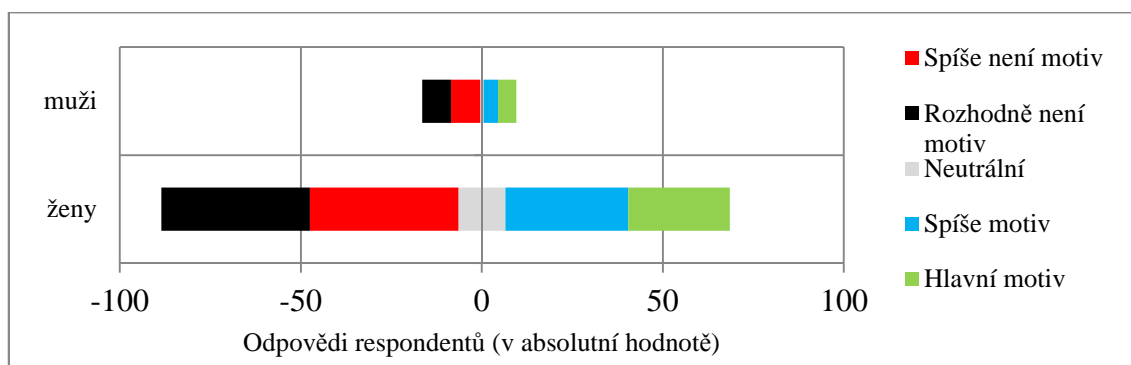
Nespokojenost ve stávajícím zaměstnání

Motiv k dalšímu studiu na terciární úrovni vyplývající z nespokojenosti ve stávajícím zaměstnání zjišťoval dotazník pomocí dotazu: „Vyjádřete, v jaké míře Vás důvod (motiv) nespokojenosti ve stávajícím zaměstnání vedl k návratu ke studiu.“

Mírná většina respondentů (55,02%) uvedla, že nespokojenost ve stávajícím zaměstnání pro ni není motivem ke studiu. 37,56% naopak uvádí, že je pro ně hlavním motivem nebo spíše motivem, 7,42% se vyjádřilo neutrálně. Odpovědi respondentů dle pohlaví blíže v grafu 15.

⁷⁷ Autorka práce, 2016 (vlastní šetření).

Graf 15: Vyjádřete, v jaké míře Vás důvod (motiv) nespokojenosti ve stávajícím zaměstnání vedl k návratu ke studiu (dle pohlaví)

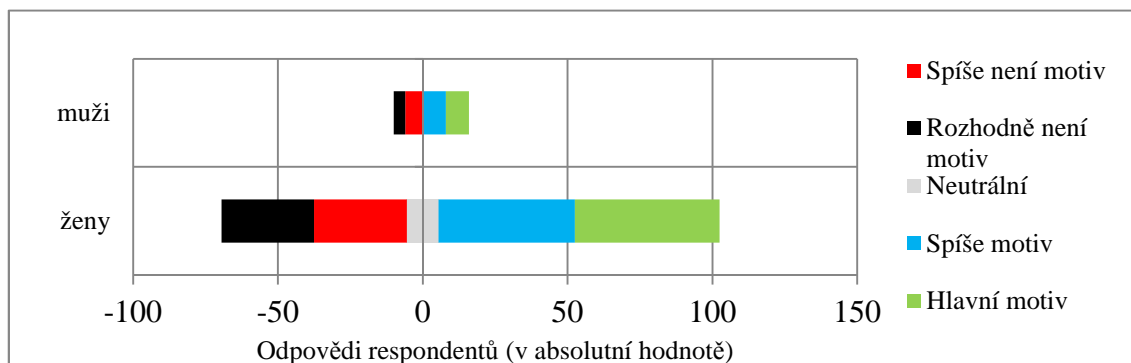
Zdroj⁷⁸

Snížení pravděpodobnosti ztráty zaměstnání

Obavy ze ztráty zaměstnání jsou silným motivačním faktorem ke změně a tedy například i impulsem k návratu do školních lavic zvláště pro starší dospělé. Potřeba udržet krok s mladšími kolegy v klíčových a profesních kompetencích a obstát tak na trhu práce bez obav ze ztráty zaměstnání je tak stále aktuální. Důvody (motivy) k dalšímu studiu vedené potřebou jedince snížit pravděpodobnost ztráty zaměstnání zjišťoval dotaz: „Vyjádřete, v jaké míře Vás důvod (motiv) snížení pravděpodobnosti ztráty zaměstnání vedl k návratu ke studiu.“ 59,78% respondentů, tedy necelé tři pětiny uvedly tento motiv jako hlavní nebo spíše hlavní. To, zda bude tento motiv převládajícím u starších dospělých, bude ověřovat hypotéza č. 4. Pro 34,39% respondentů snížení pravděpodobnosti ztráty zaměstnání „spíše není motivem“ nebo „rozhodně není motivem“ a 5,83% respondentů se vyjádřilo neutrálně. Dalším zjištěním je, že motiv snížení pravděpodobnosti ze ztráty zaměstnání je dominantnějším více u žen. Více odpovědi respondentů dle pohlaví v grafu 16.

⁷⁸ Autorka práce, 2016 (vlastní šetření).

Graf 16: Vyjádřete, v jaké míře Vás důvod (motiv) snížení pravděpodobnosti ztráty zaměstnání vedl k návratu ke studiu (dle pohlaví)

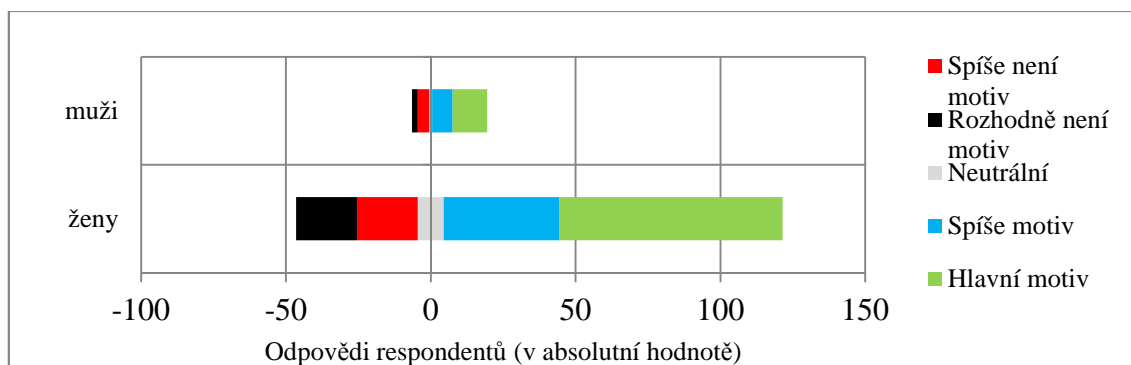

Zdroj⁷⁹

Získání titulu

Motiv získání titulu dominuje u dotazovaných ve většině provedených průzkumů. Autorka práce tento motiv ověřovala pomocí posledního dotazu z baterie osmi. „Vyjádřete, v jaké míře Vás důvod (motiv) získání titulu vedl k návratu ke studiu.“ Jako „hlavní motiv“ nebo „spíše motiv“ uvedla získání titulu dle očekávání většina respondentů (71,95%), pro 22,75% respondentů není získání titulu motivem a 5,3% respondentů se vyjádřilo neutrálně. Blíže dle pohlaví v grafu 17.

Graf 17: Vyjádřete, v jaké míře Vás důvod (motiv) získání titulu vedl k návratu ke studiu (dle pohlaví)

Zdroj⁸⁰

⁷⁹ Autorka práce, 2016 (vlastní šetření).

⁸⁰ Autorka práce, 2016 (vlastní šetření).

Pod otázku č. 12 dotazníku: „Jsou nějaké jiné motivy, vyjma již uvedených, které Vás vedly/vedou k opětovnému studiu?“ měli respondenti možnost v dotazníku volně vyjádřit případné jiné motivy, které je ke studiu vedly.

Ve většině případů respondenti uváděli motivy spadající do oblasti osobního rozvoje - rozšiřování obzorů, seberealizace. „*Největší motivací bylo a je něco "dělat" na rodičovské dovolené kromě péče o děti. Jednoduše nezakrňt.*“ Následoval motiv vedení dětí ke vzdělání: „*motivace dětí :-D*“ a motivy pracovního charakteru: „*Chtěla jsem mít širší kvalifikaci, abych v případě nutnosti mohla změnit povolání. Nyní mohu pracovat v 4 oborech, z toho 3 jsou si blízké, a také jsem potřebovala splnit kvalifikační požadavky dle zákona o sociálních službách.*“

5.8 Verifikace hypotéz

Vnitřní motivy

Hypotéza č. 1 „*U studentů s vyšším než sekundárním vzděláním převládá v rozhodnutí vrátit se do formálního vzdělávání motivační faktor osobního rozvoje více, než u studentů se sekundárním vzděláním.*“

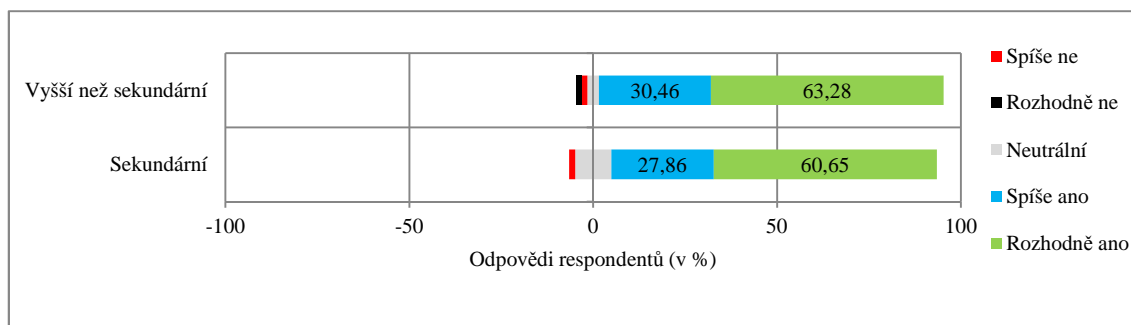
Údaje potřebné k potvrzení nebo vyvrácení hypotézy č. 1, shromažďoval dotazník prostřednictvím dotazů č. 3 „*Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání*“ a č. 10.2 „*Vyjádřete, v jaké míře Vás motiv osobní rozvoj vedl k návratu ke studiu.*“ Data získaná z odpovědí na dotaz č. 3 byla kategorizována do dvou kategorií - nejvyšší dosažené vzdělání sekundární a vyšší než sekundární. Následující tabulka 9 a graf 18 sumarizují a porovnávají odpovědi všech respondentů.

Tabulka 9: Vyjádřete, v jaké míře Vás motiv osobní rozvoj vedl k návratu ke studiu (dle kategorií vzdělání)

Nejvyšší dosažené vzdělání	Kategorie vzdělání	Počet respondentů	Hlavní motiv 1	2	3	4	Není motiv 5
Středoškolské odborné vzdělání	Sekundární	61	37 (60,65%)	17 (27,86)	6 (9,83%)	1 (1,64%)	0
Středoškolské všeobecné (gymnázium)							
Středoškolská nástavba, VOŠ	Vyšší než sekundární	128	81 (63,28%)	39 (30,46%)	4 (3,12%)	2 (1,56%)	2 (1,56%)
Vysokoškolské bakalářské							
Vysokoškolské úplné							
Postgraduální studium							
Celkem		189	118	56	10	3	2

Zdroj⁸¹

Graf 18: Míra vlivu motivu osobního rozvoje dle nejvyššího dosaženého vzdělání v procentech

Zdroj⁸²

Hypotéza č.1 **byla potvrzena** - u studentů s vyšším než sekundárním vzděláním převládá v rozhodnutí vrátit se do formálního vzdělávání motivační faktor osobního rozvoje více, než u studentů se sekundárním vzděláním.

Hypotéza č. 2 „U studentů, jejichž rodiče mají vyšší vzdělání, převládá motiv vyšší prestiže a společenského ohodnocení více, než u studentů, jejichž rodiče mají nižší vzdělání.“

⁸¹ Autorka práce, 2016 (vlastní šetření).

⁸² Autorka práce, 2016 (vlastní šetření).

Hypotéza vychází z předpokladu, že pro vysokoškolsky vzdělanou rodinu je vzdělání mimo jiné též záležitostí prestiže a určitého společenského statutu.

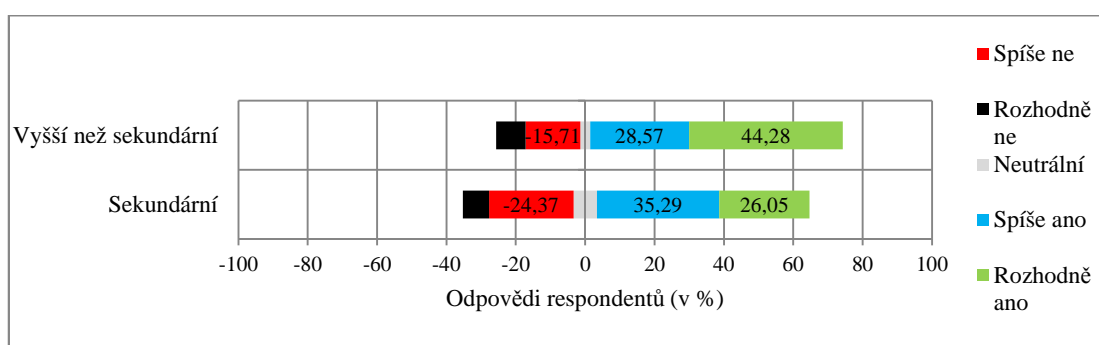
Údaje potřebné k potvrzení nebo vyvrácení hypotézy č. 1, shromáždřoval dotazník prostřednictvím dotazů č. 4 „Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání alespoň jednoho z Vašich rodičů“ a č. 10.1 „Vyjádřete, v jaké míře Vás motiv vyšší prestiž, společenské ohodnocení vedl k návratu ke studiu.“ Data získaná z odpovědí na dotaz č. 4 byla kategorizována do dvou kategorií - nejvyšší dosažené vzdělání sekundární a vyšší než sekundární. Následující tabulka 10 a graf 19 sumarizují a porovnávají odpovědi všech respondentů.

Tabulka 10: Vyjádřete, v jaké míře Vás motiv vyšší prestiž a společenské ohodnocení vedl k návratu ke studiu (dle kategorií vzdělání)

Nejvyšší dosažené vzdělání	Kategorie vzdělání	Počet respondentů	Hlavní motiv 1	2	3	4	Nejí motiv 5
Střední odborné učiliště	Sekundární	119	31 (26,05%)	42 (35,29%)	8 (6,72%)	29 (24,37%)	9 (7,56%)
Středoškolské odborné vzdělání							
Středoškolské všeobecné (gymnázium)							
Středoškolská nástavba, VOŠ	Vyšší než sekundární	70	31 (44,28%)	20 (28,57%)	2 (2,85%)	11 (15,71%)	6 (8,57%)
Vysokoškolské bakalářské							
Vysokoškolské úplné							
Postgraduální studium							
Celkem		189	62	62	10	40	15

Zdroj⁸³

Graf 19: Míra vlivu motivu vyšší prestiž a společenské ohodnocení dle nejvyššího dosaženého vzdělání rodičů v procentech

Zdroj⁸⁴

⁸³ Autorka práce, 2016 (vlastní šetření).

⁸⁴ Autorka práce, 2016 (vlastní šetření).

Hypotéza č. 2 **byla potvrzena** - u studentů, jejichž rodiče mají vyšší vzdělání, převládá motiv vyšší prestiže a společenského ohodnocení více, než u studentů, jejichž rodiče mají nižší vzdělání.

Vnější motivy

Hypotéza č. 3 „U starších studentů převládá motiv snížení pravděpodobnosti ztráty zaměstnání častěji než u studentů mladších.“

Hypotéza vychází z poznatků většiny citovaných výzkumů, tj. že starší studenty vzhledem k jejich věku častěji ke studiu motivuje snížení pravděpodobnosti ztráty zaměstnání.

Údaje potřebné k potvrzení nebo vyvrácení hypotézy č. 3, shromažďoval dotazník prostřednictvím dotazů č. 2 „Kolik je Vám let?“ a č. 10.7 „Vyjádřete, v jaké míře Vás motiv snížení pravděpodobnosti ztráty zaměstnání vedl k návratu ke studiu.“ Data získaná z odpovědí na dotaz č. 2 byla kategorizována do dvou kategorií - Mladší dospělí a starší dospělí. Následující tabulka 11 a graf 20 sumarizují odpovědi všech respondentů.

Tabulka 11: Vyjádřete, v jaké míře Vás motiv snížení pravděpodobnosti ztráty zaměstnání vedl k návratu ke studiu (dle věkových)

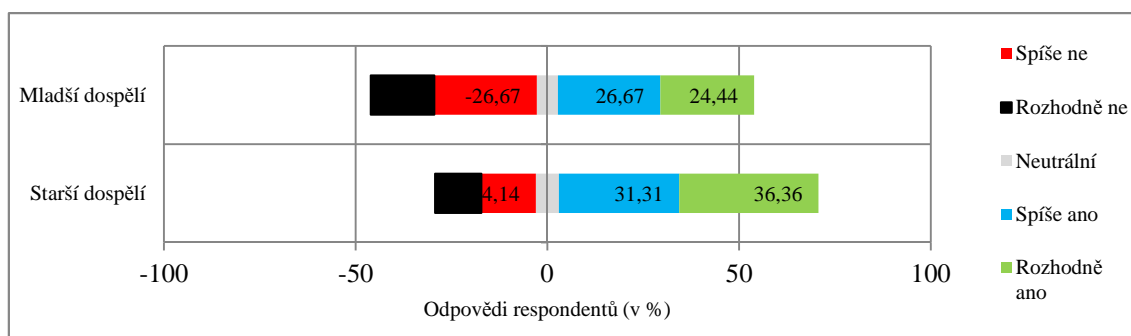
Kategorie	Počet respondentů	Hlavní motiv 1	2	3	4	Není motiv 5
Mladší dospělí	90	22 (24,44%)	24 (26,67%)	5 (5,55%)	24 (26,67%)	15 (16,66%)
Starší dospělí	99	36 (36,36%)	31 (31,31%)	6 (6,06%)	14 (14,14%)	12 (12,12%)
Celkem	189	58	55	11	38	27

Zdroj⁸⁵

⁸⁵ Autorka práce, 2016 (vlastní šetření).

Graf 20 : Míra vlivu motivu snížení pravděpodobnosti ztráty zaměstnání dle věku v procentech

Zdroj:⁸⁶

Hypotéza č. 3 **byla potvrzena** - u starších studentů převládá motiv snížení pravděpodobnosti ztráty zaměstnání častěji než u studentů mladších.

Hypotéza č. 4 „*U mladších studentů se motiv nespokojenosti se stávajícím zaměstnáním objevuje častěji, než u studentů starších.*“

Hypotéza vychází z předpokladu, že mladší lidé mají v oblasti postavení na trhu práce vyšší ambice než lidé starší.

Údaje potřebné k potvrzení nebo vyvrácení hypotézy č. 4, shromažďoval dotazník prostřednictvím dotazů č. 2 „Kolik je Vám let?“ a č. 10.6 „Vyjádřete, v jaké míře Vás motiv nespokojenost ve stávajícím zaměstnání vedl k návratu ke studiu.“ Data získaná z odpovědí na dotaz č. 2 byla kategorizována do dvou kategorií - Mladší dospělí a starší dospělí. Následující tabulka 12 a graf 21 sumarizují odpovědi všech respondentů.

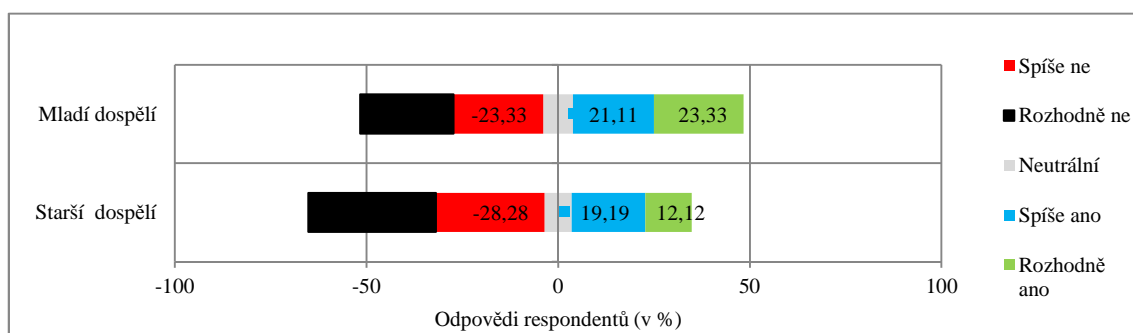
⁸⁶ Autorka práce, 2016 (vlastní šetření).

Tabulka 12: Vyjádřete, v jaké míře Vás motiv nespokojenosti se stávajícím zaměstnáním vedl k návratu ke studiu (dle věkových kategorií)

Kategorie	Počet respondentů	Hlavní motiv 1	2	3	4	Není motiv 5
Mladí dospělí	90	21 (23,33%)	19 (21,11%)	7 (7,77%)	21 (23,33%)	22 (24,44%)
Starší dospělí	99	12 (12,12%)	19 (19,19%)	7 (7,07%)	28 (28,28%)	33 (33,33%)
Celkem	189	33	38	14	49	55

Zdroj⁸⁷

Graf 21: Míra vlivu motivu nespokojenosti se stávajícím zaměstnáním dle věku v procentech

Zdroj⁸⁸

Hypotéza č. 4 **byla potvrzena** - u mladších studentů se motiv nespokojenosti se stávajícím zaměstnáním objevuje častěji, než u studentů starších.“

5.9 Diskuse

Výzkumný soubor tvořilo 189 dospělých pracujících studentů formálního studia na terciární úrovni, přičemž převážnou většinu tvořily ženy. Věková struktura výzkumného souboru se pohybovala v rozpětí 19 - 56 let, nejpočetněji byla zastoupena věková kategorie 19 - 30 let (47%), následovala věková kategorie 31-40 let (33%) a studenti

⁸⁷ Autorka práce, 2016 (vlastní šetření).

⁸⁸ Autorka práce, 2016 (vlastní šetření).

starší 41 let (18%). Tato zjištění příliš nekorespondují například s citovaným výzkumným šetřením **Vzdělávání dospělých v číslech** z roku 2011, které uvádí největší zastoupení mezi studenty navracejícími se do formálního vzdělávání ve věkové kategorii 31 až 40 v počtu 45% a hovoří taktéž o v podstatě rovnoměrném zastoupení mužů i žen. V účasti studentů starších 41 let se data naopak v podstatě shodují, kdy výzkum **Vzdělávání dospělých v číslech** uvádí v této věkové kategorii účast 18% studentů, ve výzkumném souboru byli tito studenti zastoupeni 20%.

Další sledovanou charakteristikou bylo nejvyšší dosažené vzdělání respondentů. Nadpoloviční většina respondentů (56%) uvedla jako své nejvyšší dosažené vzdělání vzdělání vysokoškolské. Tento fakt odpovídá zjištěním, uváděnými např. ve zprávě **Education at a Glance**, vydané OECD v roce 2014, která uvádí, že s vyšším dosaženým vzděláním roste úměrně i účast na dalším formálním vzdělávání.

Z hlediska pracovního zařazení převažují mezi dospělými studenty formálního terciárního vzdělávání odborní pracovníci (technik, učitel, zdravotní sestra, referent, atd.) a to v celých 60%, pracovníci pracující na úrovni nižšího a středního managementu (26%), necelých 9% respondentů pracuje ve službách a zbývající 4% respondentů zastávají pozici ve vrcholovém managementu.

Respondenti v drtivé většině (80%) uváděli svou účast v kombinované formě studia, (13%) studentů uvedlo prezenční formu studia, (6%) studentů studovalo distanční formu studia a jeden respondent v externí formě studia. Tento fakt může být signálem, že vzdělávací instituce nabízejí na terciární úrovni více studijních programů, které lze studovat v kombinované a distanční formě a které tak umožňují sladit pracovní povinnosti s výukou.

Výsledky výzkumného šetření, týkající se samotných motivů dospělých pracujících k formálnímu studiu na terciární úrovni, přinesly tyto odpovědi na výzkumné otázky. Pro největší část účastníků výzkumu - celých 92 % byla převažujícím motivem k dalšímu studiu potřeba osobního rozvoje - tedy motiv vnitřní. Tak silný příklon respondentů k motivu osobního rozvoje lze vysvětlit současným faktem, že více jak 67% respondentů uvádělo v době šetření jako své nejvyšší dosažené vzdělání vyšší než sekundární. Jak bylo již zmiňováno, lidé s vyšším vzděláním obecně považují vzdělání za vysokou hodnotu, s vyšším vzděláním přichází navíc obvykle lepší uplatnění na trhu práce, z něj plynoucí větší spokojenost v zaměstnání a lepší finanční

ohodnocení a tyto motivy tedy nejsou tolik dominantní, protože potřeby jedinců jsou v těchto oblastech saturevané dostatečně. Druhým nejsilnějším motivátorem byl pro 72% respondentů příslib získání titulu. Tento motiv se ostatně tradičně v průzkumech umísťuje na předním místě. Třetím nejčastěji (65%) voleným motivem ke studiu byl motiv vyšší prestiže a společenského ohodnocení, následovaný motivem vyššího příjmu, spojeného s očekáváním lepšího uplatnění na trhu práce po absolvování studia. Pracovní důvody, konkrétně snížení pravděpodobnosti ztráty zaměstnání, jsou motivem pro necelých 60% respondentů. Na dalším místě (43%) respondenti jmenovali motivy ke studiu plynoucí z vedení rodičů ke vzdělání a celkově z rodinného prostředí. Motivы požadavek zaměstnavatele na vyšší vzdělání a nespokojenost se stávajícím zaměstnáním volili respondenti nejméně často (42% a 37%), v součtu s motivem snížení pravděpodobnosti ztráty zaměstnání však tyto vnější motivy hrají v rozhodování jedinců nezanedbatelnou roli.

Potěšitelným je fakt, který uvedla většina respondentů, totiž, že jsou ve svém studijním úsilí podporováni rodinou. Ačkoliv je za své vzdělávání zodpovědný především jedinec sám, bez podmínek, vytvářených nejbližším okolím, nemusí k realizaci jeho vzdělávacích potřeb vůbec dojít.

6 ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo přispět k objasnění motivů dospělého pracujícího účastníka formálního vzdělávání na terciární úrovni, to vše s podporou teoretických konceptů v její teoretické části a pomocí vlastního výzkumného šetření v části praktické.

Teoretická část bakalářské práce informovala v úvodu o problematice celoživotního učení jako o hlavní současné koncepci vzdělávání, představila jeho formy a etapy a zároveň se blíže soustředila na jednu z jeho významných součástí - vzdělávání dospělých. Představila možnosti formálního vzdělávání na terciární úrovni, které jsou dospělým pracujícím v České republice dostupné a za pomoci zrealizovaných výzkumných šetření zmapovala jejich účast na něm. Definovala dospělost z pohledu psychologie, sociologie a dalších disciplín a popsala hlavní specifika a aspekty vzdělávací práce s dospělým účastníkem. V dalších kapitolách se teoretická část práce zabývala motivy dospělých ke studiu, jejich vývojem během života člověka a vlivy, které na motivy působí. Zmínila též nejčastěji uváděné bariéry a překážky ve vzdělávání, to vše za podpory zrealizovaných výzkumných šetření.

Hlavním cílem praktické části práce bylo pomocí vlastního výzkumného šetření představit dospělého pracujícího účastníka formálního vzdělávání na terciární úrovni a zjistit, jaké motivy ke studiu na vyšší odborné nebo vysoké škole u něj převládají.

V úvodu praktické části byl představen její výzkumný cíl, byly popsány organizace a metody výzkumu, formulovány hypotézy a definovány proměnné. Další kapitoly se věnovaly popisu výzkumného souboru a pomocí grafů a tabulek interpretovaly výsledky výzkumného šetření a vyhodnocovaly hypotézy. Výsledky výzkumného šetření byly prezentovány v poslední kapitole.

Jaké jsou tedy hlavní motivy dospělých pracujících k formálnímu vzdělávání na terciární úrovni? Z výsledků šetření vyplývá, že v oblasti motivace ke studiu hraje pro respondenty největší roli v jejich rozhodování osobní rozvoj, následovaný touhou po získání titulu, prestiže a společenského ohodnocení. Další motivy převažující v rozhodnutí dospělého pracujícího člověka vrátit se zpět do formálního studia vyplývají z ryze pracovních důvodů, ať už jsou jimi obavy ze ztráty zaměstnání, či naopak získání vyšší pozice, kvalifikace, nebo samotný požadavek zaměstnavatele.

Dnešní dospělí účastníci formálního studia, ať jsou jejich motivy ke studiu povahy vnitřní, či vnější v každém případě vnímají nenahraditelnou roli vzdělání v životě člověka, v jeho zkvalitnění, ale i lepší orientaci jedince v dnešním světě plném společenských a ekonomických změn. Do vzdělávání vstupují na základě vlastního uvážení a s jasnými motivy, které pak následně působí jako klíčová podmínka pro efektivní vzdělávání.

Předkládaná bakalářská práce informovala o problematice celoživotního učení, vzdělávání dospělých a o faktorech působících na motivy dospělých pracujících k dalšímu studiu a pomocí výzkumu zjistila, jaké motivy ke studiu na vyšší odborné nebo vysoké škole u dospělých pracujících převládají, proto lze považovat cíle práce za splněné.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- BARTÁK, J. *Jak vzdělávat dospělé*. 1. vyd. Praha: Alfa Nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-87197-12-7.
- BEDNAŘÍKOVÁ, I. *Kapitoly z andragogiky 1*. 3. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3248-9.
- BENEŠ, M. *Andragogika*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4824-5.
- BENEŠ, M. *Andragogika*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, *Andragogika*, ISBN 80-86432-23-8.
- BOČKOVÁ, V. *Aktuální problémy výchovy a vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995. ISBN 80-7067-569-1.
- ČEPELKA, O., Z. PALÁN a J. SIMOVÁ. *Další vzdělávání v Libereckém kraji: analýza a evaluace poptávky, nabídky a dalšího vývoje*. Vyd. 1. Praha: Asociace institucí vzdělávání dospělých ČR, 2012. ISBN 978-80-904531-4-2.
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Vzdělávání dospělých v České republice: výstupy z šetření Adult Education Survey 2011*. Praha, 2013. ISBN 978-80-250-2354-9.
- FARKOVÁ, M. *Vybrané kapitoly z psychologie*. Vyd. 2. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008. ISBN 978-80-86723-64-8.
- GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.
- KOFROŇOVÁ, O., J. VOJTĚCH a M. STRETTI. *Počáteční odborné vzdělávání v rámci celoživotního učení: syntetická studie*. Praha: Výzkumný ústav odborného školství, 1998. ISBN 80-85118-31-9.

- LANGMEIER, J., D. KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.
- MUŽÍK, J. *Androdidaktika*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-045-9.
- NAKONEČNÝ, M. *Základy psychologie osobnosti*. 1. vyd. Praha: Management Press, 1993. ISBN 80-85603-34-9.
- PALÁN, Z., T. LANGER. *Základy andragogiky*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008. ISBN 80-8672-358-5.
- PAVLÍK, O., L. CHALOUPKA a K. KOHOUT. *Vzdělávání dospělých: výtah z dokumentů a publikací*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 1997.
- PELIKÁN, Jiří. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-7184-569-0.
- PRŮCHA, J. *Andragogický výzkum*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014. ISBN 98-80-247-5232-7.
- PRŮCHA, J. *Výzkum efektivnosti vzdělávání dospělých*. Lifelong Learning - celoživotní vzdělávání, roč. 4, č. 1. ISSN 1804-526X.
- PRŮCHA, J., E. WALTEROVÁ a J. MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. [i.e. Vyd. 5.]. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-416-8.
- PRŮCHA, J., J. VETEŠKA. *Andragogický slovník*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4748-4.
- RABUŠICOVÁ, M., L. RABUŠIC (ed.). *Učíme se po celý život?: o vzdělávání dospělých v České republice*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4779-2.
- Strategie celoživotního učení ČR*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2007. ISBN 978-80-254-2218-2.

ŠEĎOVÁ, K., P. NOVOTNÝ. *Vzdělávací potřeby ve vztahu k účasti na vzdělávání dospělých*. Pedagogika, roč. LVI, č. 2, 2006. ISSN 0031-3815.

VETEŠKA J., J. SALIVAROVÁ. *Vzdělávání dospělých – příležitosti a úskalí v globalizovaném světě*. 1.vyd.: EDUCA SWRVICE ve spolupráci s UNIVERZITOU J. A. Komenského Praha. 2013. ISBN 978-80-87306-12-3.

VYCHOVÁ, H. *Vzdělávání dospělých ve vybraných zemích EU*. 1. vyd. Praha: VÚPSV, 2008. ISBN 978-80-7416-017-2.

Seznam použitých internetových zdrojů

STRÁDAL, J. *Analyticko- koncepční studie „Systémový rozvoj dalšího vzdělávání“*, [online].© 1. 6. 2010 [cit. 2015-09-14]. Dostupné z:
http://www.nuov.cz/uploads/koncept/k_diskusi/Koncept_analyticko_koncepcni_studie_Uznavani_final.pdf

ASOCIACE INSTITUCÍ VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH ČR. *Andragogický slovník* [online].© 1. 1. 2002 [cit. 2015-09-14]. Dostupné z:
<http://www.andromedia.cz/andragogicky-slovník/>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Školy a školská zařízení za školní rok 2014/2015* [online]. © 14. 10. 2015 [cit. 2015-11-11]. Dostupné z
<http://www.czso.cz/csu/czso/skoly-a-skolska-zarizeni-za-skolni-rok-20142015>

DEMČÁK, M. *Online dotazník - jak na to?* [online].© 1. 1. 2014 [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: <http://www.online-dotaznik.cz/>

DONATH BURSON MARSTELLER, *Vzdělávání dospělých v ČR* [online].© 20. 11. 2009 [cit. 2015-11-15]. Dostupné z:<http://www.dbm.cz/pruzkumy/127-vzdelavani-dospelych-v-cr>

KREDO. *Šetření EUROSTUDENT V* [online].© 20. 11. 2013 [cit. 2015-11-15]. Dostupné z: <http://kredo.reformy-msmt.cz/vysledky-eurostudent-v>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *České školství v mezinárodním srovnání 2014* [online].© 9. 9. 2014 [cit. 2015-09-14]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/ceske-skolstvi-v-mezinarodnim-srovnani-1>

PRŮCHA, J. Lifelong Learning - celoživotní vzdělávání, *Výzkum efektivnosti vzdělávání dospělých*. [online].© 15. 7. 2014 [cit. 2015-08-02]. Dostupné z: <http://lifelonglearning.mendelu.cz/archiv-cisel/25892->

ZAJÍC, J. *Šance jen pro bohaté III* [online].© 1. 5. 2012 [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/n/15891/SANCE-JEN-PRO-BOHATE---II.html/>

SEZNAM ZKRATEK

ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
CŽU	Celoživotní učení
EUROSTAT	Evropský statistický úřad
EU	Evropská unie
ISCED	International Standard Classification of Education, Mezinárodní standardní klasifikace vzdělávání
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
OECD	Organization for Economic Co-operation and Development - Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural organization - Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam obrázků

Obrázek 1: Maslowova pyramida potřeb.....	33
Obrázek 2: Model faktorů, které mají vliv na to, zda se člověk účastní nebo neúčastní vzdělávání dospělých (VD)	36

Seznam tabulek

Tabulka 1: Benefity z uplatnění konceptu celoživotního učení.....	14
Tabulka 2: Absolventi vyšších odborných škol ve věku 25 let a více - podle formy vzdělávání	30
Tabulka 3: Vysoké školy - absolventi ve věku 25 a více - podle typu studijního programu.....	31
Tabulka 4: Důvody, proč respondenti nepokračovali dále ve formálním vzdělávání podle věkových kategorií, rok 2005 (sloupcová procenta, soubor Vzdělávání dospělých 2005)	41
Tabulka 5 : Věkové zastoupení respondentů dle kategorií.	47
Tabulka 6: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání? Dle kategorií a pohlaví.	49
Tabulka 7: Byli jste při svém studiu rodinou plně podporováni? (dle pohlaví)	53
Tabulka 8: Vyjádřete, v jaké míře Vás uvedené důvody (motivy) vedly k návratu ke studiu (dle četnosti odpovědí).....	54
Tabulka 9: Vyjádřete, v jaké míře Vás motiv osobní rozvoj vedl k návratu ke studiu (dle kategorií vzdělání).	62

Tabulka 10: Vyjádřete, v jaké míře Vás motiv vyšší prestiž a společenské ohodnocení vedl k návratu ke studiu (dle kategorií vzdělání).....	63
Tabulka 11:Vyjádřete, v jaké míře Vás motiv snížení pravděpodobnosti ztráty zaměstnání vedl k návratu ke studiu (dle věkových kategorií).....	64
Tabulka 12: Vyjádřete, v jaké míře Vás motiv nespokojenosti se stávajícím zaměstnáním vedl k návratu ke studiu (dle věkových kategorií).....	66

Seznam grafů

Graf 1: Podíl studentů dle věku na celkovém počtu studentů vysokých škol ČR	29
Graf 2: Důvody účasti ve formálním vzdělávání podle stupně vzdělávání	38
Graf 3: Důvody účasti ve formálním vzdělávání podle věku účastníka	39
Graf 4: Věkové zastoupení respondentů dle pohlaví	48
Graf 5 Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů v procentech.....	49
Graf 6: Jaký je Váš současný ekonomický status? (dle pohlaví).....	50
Graf 7: Při návratu k formálnímu studiu jste se účastnil/účastníte jaké jeho formy?.....	51
Graf 8: Kategorie pracovního zařazení respondentů.	52
Graf 9: Byli jste rodinou plně podporováni? (dle pohlaví).....	53
Graf 10: Vyjádřete, v jaké míře Vás motiv vyšší prestiž, společenské ohodnocení vedl k návratu ke studiu (dle pohlaví)	55
Graf 11: Vyjádřete, v jaké míře Vás motiv osobní rozvoj vedl k návratu ke studiu (dle pohlaví).	56
Graf 12: Rodinné prostředí (vedení rodičů ke vzdělání)	56

Graf 13: Vyjádřete, v jaké míře Vás motiv požadavek zaměstnavatele na vyšší vzdělání vedl k návratu ke studiu (dle pohlaví).	57
Graf 14: Vyjádřete, v jaké míře Vás motiv vyššího příjmu vedl k návratu ke studiu. ...	58
Graf 15: Vyjádřete, v jaké míře Vás důvod (motiv) nespokojenosti ve stávajícím zaměstnání vedl k návratu ke studiu (dle pohlaví)	59
Graf 16: Vyjádřete, v jaké míře Vás důvod (motiv) snížení pravděpodobnosti ztráty zaměstnání vedl k návratu ke studiu (dle pohlaví).	60
Graf 17: Vyjádřete, v jaké míře Vás důvod (motiv) získání titulu vedl k návratu ke studiu (dle pohlaví).	60
Graf 18: Míra vlivu motivu osobního rozvoje dle nejvyššího dosaženého vzdělání v procentech.	62
Graf 19: Míra vlivu motivu vyšší prestiž a společenské ohodnocení dle nejvyššího dosaženého vzdělání rodičů v procentech.	63
Graf 20 : Míra vlivu motivu snížení pravděpodobnosti ztráty zaměstnání dle věku v procentech.....	65
Graf 21: Míra vlivu motivu nespokojenosti se stávajícím zaměstnáním dle věku v procentech.....	66

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Dotazník	I
-----------------------------------	----------

Příloha A - Dotazník

1. Motivace dospělých pracujících k formálnímu vzdělávání na terciární úrovni

Terciární vzdělávací úroveň = Vyšší odborná škola a Vysoká škola

*Povinné pole

1 Jaké je Vaše pohlaví? *

- žena 1
- muž 2

2. Kolik je Vám let? *

Vyjádřete prosím číselně

3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání? *

Vyberte pouze jednu odpověď

- Středoškolské odborné vzdělání 1
- Středoškolské všeobecné (gymnázium) 2
- Středoškolská nástavba, vyšší odborná škola 3
- Vysokoškolské bakalářské 4
- Vysokoškolské úplné (titul Ing., Mgr., JUDr., MUDr., atp.) 5
- Postgraduální studium 6

4. Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání alespoň jednoho z Vašich rodičů? *

Vyberte pouze jednu odpověď

- Střední odborné učiliště 1
- Středoškolské odborné vzdělání 2
- Středoškolské všeobecné (gymnázium) 3
- Středoškolská nástavba, vyšší odborná škola 4
- Vysokoškolské bakalářské 5
- Vysokoškolské úplné (titul Ing., Mgr., JUDr., MUDr., atp) 6
- Postgraduální studium 7

5. Jaký je Váš současný ekonomický status?

- Zaměstnanec 1
- OSVČ 2
- Svobodné povolání 3
- Na rodičovské dovolené 4

6. Po jak dlouhé době od ukončení střední školy/vyšší odborné školy/vysoké školy pokračujete nebo jste pokračoval/a ve studiu? *

Vyjádřete prosím číselně (např. ihned po dokončení předchozího vzdělávacího stupně - 0)

7. Při návratu k formálnímu studiu jste se účastnil/účastníte jaké jeho formy? *

- Prezenční 1
- Večerní 2
- Kombinované 3
- Distanční 4
- Externí 5

8. Do jaké kategorie spadá Vaše pracovní zařazení? *

- Vrcholový management 1
- Nižší a střední management 2
- Odborný pracovník (zdravotní sestra, technik, učitel, referent, atd.) 3
- Pracovník ve službách (ošetřovatel, prodavač, atd.) 4

9. Pracovní zařazení výše neuvedené.

10. Vyjádřete, v jaké míře Vás níže uvedené důvody (motivy) vedly k návratu ke studiu. *
Možná pouze jedna odpověď v každém řádku.

	1 Hlavní motiv	2	3	4	5 Rozhodně není motiv
10.1 Vyšší prestiž, společenské ohodnocení	☐	☐	☐	☐	☐
10.2 Osobní rozvoj	☐	☐	☐	☐	☐
10.3 Rodinné prostředí (vedení rodičů ke vzdělání)	☐	☐	☐	☐	☐
10.4 Požadavek zaměstnavatele na vyšší vzdělání	☐	☐	☐	☐	☐
10.5 Vyšší příjem	☐	☐	☐	☐	☐
10.6 Nespokojenost ve stávajícím zaměstnání	☐	☐	☐	☐	☐
10.7 Snížení pravděpodobnosti ztráty zaměstnání	☐	☐	☐	☐	☐
10.8 Získání titulu	☐	☐	☐	☐	☐

11. Jsou nějaké jiné motivy (vyjma již uvedených), které Vás vedly/vedou k opětovnému studiu?

Nepovinná odpověď

12. Byli jste při svém studiu rodinou plně podporováni? *

1 2 3 4 5

Rozhodně ano   Rozhodně ne

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Jitka Králová

Obor: Vzdělávání dospělých

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Motivy dospělých pracujících k formálnímu vzdělávání na terciární úrovni

Rok: 2016

Počet stran textu bez příloh: 62

Celkový počet stran příloh: 3

Počet titulů českých použitých zdrojů: 26

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 9

Vedoucí práce: Mgr. Jana Krejsová